Агазеҭ шьаҭаиркит Д.И. Гәлиа 1919 ш. февраль 27 азы

АԤСНЫ

Ареспубликатә ҳәынҭқарратә усҳәарҭа «Аԥснымедиа»

2026 ш. ииун 11 № 22 (21 713)

Амилаҭтә культуракәа еизааигәаазтәуа

Афорум «Лыхны»

Алиса Гәажә-ԥҳа

Аҭоурых ду змоу, жәытә-натә аахыс аԥсуа жәлар рзы иразҟызбагаз ахҭысқәа раан еизарҭас, еикәшәарҭас иахьрымаз, усҟангьы, уажәгьы иԥшьоу ҭыԥ-ны иԥхьаӡоу Лыхнашҭа имҩаԥ-ган ҳаиашьаратә жәларқәеи ҳа-реи ҳаибабареи ҳаимадареи рырҵәҵәареи, аԥхьаҟагьы арҿиа-реи хыҟәкыс измаз, «Лыхны» за-хьӡыз, Кавказ жәларқәа ркультура афорум.

Мҿахакы ҭбаала еиҿкааз ари аныҳәа ду сынтәа раԥхьаӡа акәны ихацыркхеит.

Аԥсны Аҳәынҭқарра Ахада Бадра Гәынба аԥшәамацәа Лыхнаа рахь ихы нарханы асасцәа рыдкылара ахьеиҿыркаази иахьрылдыршази азы иҭабуп ҳәа раҳәо, иҟәгылараҿы дазааҭгылеит аныҳәа аҭакы:

«Иахьа хҭыс дууп, Кавказ иҟәын-хо ажәларқәеи ҳареи ҳаиашьа-реи, ҳкультуратә еимадаракәеи рырҵәҵәареи реизырҳареи хыҟәкыс измоу афорум амҩаԥгара аиҿкаара ахьалыршахаз.

Уи раԥхьаӡа акәны ихацыркын 1992 шыҟәса октиабр мзазы Аԥс-ны Раԥхьатәи Аҳәынҭқарра Ахада, Жәлар Рҧыза ду Владислав Арӡын-ба ибзоурала. Усҟан, Владислав Гри-гори-иԥа Лыхнашҭа имҩаԥигаз Аиз-ара ду иалахәын Кавказ иҟәынхо ҳаиашьаратә жәларқәа рхаҭарнак-цәа. Анаҩс, Аԥсны Аҳәынҭқарра Раԥхьатәи Ахада ибзоурала имҩаԥ-газ Аизара Ду иабзоурахеит ҳаԥсад-гьыл аиҟәырхаразы зхатәгәаԥхара-ла Нхыҵ-Кавказынтәи ҳаиашьаратә жәларқәа рҵеицәа Аԥсныҟа раара. Уи атрадициа иахьа иацаҳҵоит, ҳа-иашьаратә жәларқәеи ҳареи ҳаиз-ааигәара, ҳаимадара, ҳаидкылара хадараны иаабоит ҳҳәынҭқарра аи-ҭашьақәыргылараҿы уаҵәтәи аԥе-иԥш аҟны» ,– иҳәеит уи.

Ҳаиашьаратә жәларқәеи ҳа-реи ҳмилаҭтә ҟазшьа, ҳабзаза-шьа аарԥшра гәыцәс измаз ари аныҳәа аҿыбҕаҟазара иадҳәалаз еиуеиԥшым ахәмарракәа рыла ихацыркхеит. Лыхнаа рҿыбҕаҟа-зацәа қәыԥшцәа рыла еиҿкааз 16-ҩык еидызкылоз, ҩ-гәыԥкны еихшаз аҿыбҕаҟазацәа ҿарацәа рҟыбаҩ ҷыда аадырԥшит: аԥсуаҭас аҿырхәмарраҿы, аҵәеигәыдҵара, аҳәаҟьара, ампыласра уҳәа еиуе-иԥшым амилаҭтә хәмарракәа рҟны.

Уи инаҷыданы, еиуеиԥшым ами-лаҭтә хаҿра аазырԥшуа, ажәытә традициақәа шьаҭас измоу анаԥ-кымҭақәа, ацәаматәа, абҵьарматәа уҳәа рыла еиҿкаан аинтерес зҵаз ацәыргакәҭца.

Аԥсни Нхыҵ-Кавказтәи ҳаиашьа-ратә жәларқәеи ҳареи хылҵшьҭрала ҳаизааигәара инамаданы, рҿиара-леи культуралеи ҳаизааигәареи ҳа-идкылареи рзы аҭагылазаашьа бзиа аԥызҵо акакәны иҟоуп ари афорум.

Саси-ԥшәымеи даара агәахәара рызҭаз акәхеит Аԥсны, Адыгатәыла, Чечентәыла уҳәа рҟынтәи адизаи-нерцәа рколлекциақәа рыла еиҿка-аз амилаҭ цәа зыҟәныз амодақәа дырбара.

Ҳәарада, ари аныҳәа аҟны ирацәан уаҩ хырҩа зиҭашаз ахыр-харҭақәа. Мҿахакы ҭбаала еиҿкааз афорум хыркәшан уи иалахәыз ак-раамҭа ргәы иҭнымҵәо инхаз, Аԥс-ни Нхыҵ -Кавкази рҟнытә еиуе-иԥшым арҿиаратә коллективқәа злахәыз аныҳәатә концерт ала.

Ари аусмҩаԥгатә еиҿыркааит Аԥсны Аҳәынҭқарра Ахадеи, аиҳа-быреи, акультуреи атуризми рмини-стррақәа, Урыстәыла апрезиденттә грантқәа Рфонд.

Агазеҭ аномер аҟны шәаԥхьарц шәылшоит:

«Ахаҿра еиқәырханы, ҳаамҭа ианаало»

(2-тәи адаҟьа)

«Олег Барцыц: «Зегьы еиԥшны ҳрызнеиуеит»

(3-тәи адаҟьа)

«Амилаҭтә драматургиа ауасхыр азышьҭаӡԥаз»

(4-тәи адаҟьа)

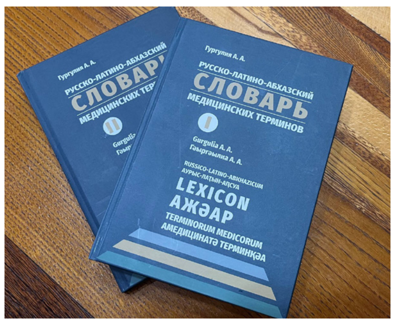

«Аԥсшәа зырбеио»

(5-тәи адаҟьа)

Ргәаанагаракәа еибырҳәеит

(6-тәи адаҟьа)

Самсон Ҷанба –140 шыҟәса

«Аамҭа зегь еилнаргоит, рҭыԥқәа рҿы иаргылоит – ацәгьа, абзиа, еигьу, еицәоу, нҧра змоу, из-мам... Жәларыс, культурас иҟоу зегь рҿы иааиуеит абас еиԥш аамҭа, иҟарԥахьоу зегьы еиҭахәаԥшны, цкьа иацклаԥшны ҿыц ахәшьара анарҭо, ианаҭатәу.

Алитература акәзар, иара ахатәы закәанқәа амоуп, убарҭ азакәанқәа рыда акгьы адымга-лаӡакәа аҿеилнаргоит. Убас дыҟо-уп Самсон Ҷанба. Уи дреиуоуп ажәытәӡатәи аепосқәа рфырхацәа реиԥш иҭахаз. Иахьатәи аамҭа акаԥәара аҟны ҿыцбарах иаабо-ит, иаҳзаатуеит уи ирҿиамҭақәа.

*Аиашаз, Самсон Ҷанба истиль, ирҿиаратә поетика иаԥсуа литера-тураҿ, аҿакы иаламҩашьо иҟоуп. Уи иаҳа ицәыргоуп апрозаҿ. Иара ихьӡи ижәлеи еидкылаины рымаца-ра рҿахәы дара ирҳәар*тә иҟоуп».

Алыҟьса ГОГӘУА

Ҳарбҵьар мчқәа рзы

Арратә техника ҿыц

Аҳәынҭқарра Ахада, Аԥсны Арбҵьар мчқәа Ркомандаҟаҵаҩ хада Бадра Гәынба атәылахьчара Аминистрра даҭааит. Ибеит Аԥсны Арбаҵьар мчқәа иҿыцны ироуз ҳаамҭазтәи абҵьари, атехника ҷыдеи, Урыстәы-латәи Афедерациеи дареи арра-техникатә усеицура аҳәаақәа ирҭагӡаны ирыҭазгьы уахь иналаҵаны.

Аҳәынҭқарра Ахада ицын ихаҭыԥуаҩ Беслан Бигәаа, атәылахьчара аминистр Беслан Ҵәыцьба, Аԥсны Арбҵьар мчқәа рштаб хада аиҳабы Владимир Савченко.

Урыстәыла иҳанаҭаз арратә техника ахыԥхьаӡараҿы иҟоуп: анҵьыртә мыругақәа, ҳаамҭа иақәшәо азеиԥш ҵакы змоу ҳаамҭазтәи ахархәагақәа, иара убас арадиациатә, ахимиатә, абиологиатә хьчагақәа.

Атәыла Ахада иара убасгьы игәеиҭеит аибашьратә ҷаԥшьараҿы игылоу атехникатә хархәагақәа. Уахь иаҵанакуеит аимадаразы акомплексқәа, арадиоелектронтә ҿагылара асистемақәа, аԥырҩы дызҭам еиуеиԥшым ахархәагақәа ркажьразы амыругақәа, аԥшыхәра амҩаԥгара алзыршо ахархәагақәа.

Арбҵьар мчқәа Ркомандаҟаҵаҩ хада Аҟәатәи иреиҳаӡоу акомандатә азеиԥшархәҭатә ҵараиурҭа акурсантцәа разыҟаҵареи рҵаратә процесси рҭагылазаашьа дахәаԥшит. Атәылахьчара аминистри аштаб хада аиҳаби атәыла Ахада изеиҭарҳәеит ар реибашьратә зыҟаҵара шымҩаԥысуа атәы.

Гәынбеи Назарови реиԥылара

Аимадарақәа ҿиаларц

Аҳәынтқарра Ахада Бадра Гәынба Башкортостан Аԥыза-министр Андреи Назаров диԥылеит.

«Ҳара ҳзы Урыстәылеи ҳареи ҳаизыҟазаашьақәа реиқәырхареи реизырҳареи даара акрызҵазкуа хырхартәуп. Шәышықәсала ишьақәгылоз аиашьаратә еизыҟазаашьақәа идырҵабыргуеит ҳаизааигәара. Ҳәарада, ҳара иаҳҭахуп Урыстәыла ԥхьаҟа ицаларц»,- иҳәеит Ахада. Иара иҭабуп ҳәа реиҳәеит Андреи Назарови Ареспублика Башкортостан Ахада Ради Хабирови Аԥсны азы иҟарҵо адгыларазы.

«Аԥшаҳәа ахәҭа хада аиҭашьақәыргылара Ареспублика Башкортостан ахахьы иагеит. Ахә ҳаракны иаҳшьоит шәыцхырааара», - иацҵеит Бадра Гәынба. Башкортостан Аԥыза-министр Андреи Назаров иазгәеиҭеит Бадра Гәынба, аиҩызаратә тәыла ахадак иаҳасабала, Урыстәылатәи Афедерациеи Аԥсни, иара убас Башкортостани Аԥсни рыбжьара аимадарақәа хра рыманы рыҿиаразы иҟаиҵо шырацәоу. «Адәныҟахәаахәҭраҿы аекономикатә еикәыршара иацлеит, аҿиара бзиа аабоит», – иҳәеит Назаров.

Урыстәыла Ацҳаражәҳәартаҿы

Урыстәыла Амш иазкны

«Аԥсни Урыстәылеи агәреибагареи, аицхырааареи, азеиԥш ҭоурыхи шьаҭас измоу астратегиатә еидгыла еиднакылоит», – иҳәеит Аҳәынтқарра Ахада Бадра Гәынба.

Аҟәа иҟоу Урыстәыла Ацҳаражәҳәартаҿы Урыстәыла амш аҳаҭыр азы аныҳәатә дкылараҿы иқәгылараан атәыла Ахада инаҵшьны иазгәеиҭеит, ари амш атәыла ду амчи, акзаареи, шәышықәсалатәи аҭоурыхи ирсимволны ишыҟоу, уи ажәларқәа еиднакылоит, азеиԥш беиарақәеи атрадициақәеи пату рықәҵара иашьаҭоуп.

«Аԥсны жәлар рзы Урыстәыла узықәгәыӷша ҩызаны, дгылаҩ хаданы иҟан, ус иагьаанхоит. Ҳара ахә ҳаракны иаҳшьоит ашәарҭадара аиҿкаареи, аекономикеи асоциалтә усхки рырҿиареи, ҳреспублика аҳәынтқарратә суверенитет арҷәҷәареи рзы Урыстәылатәи Афедерациа иҟанаҵо адгылара», – иазгәеиҭеит Ахада.

Аԥсны Ахада иҷыдоу аџьшьаратә ажәақәа изишьҭит Урыстәылатәи Афедерациа Ахада Владимир Путин. Иара иазгәеиҭеит Урыстәыла Ахада игәцаракреи ицхырааареи ирыбзоураны аҩ-тәылак реизыҟазаашьақәа ихадоу ахырхарҭақәа зегьы рыла аҽеырҷәҷәаара, аҿиара ишаҿу. Аҳәынтқарра Ахада агәрагара ӷәӷәа ааирԥшит аҳәынтқарракәа реидгыларатә еизыҟазаашьақәа аринахысгьы Аԥсни Урыстәылеи рыжәларқәа ринтересқәа рымаҵ шыруло ала. Ареспублика Ахада гәык-ԥсыкала Урыстәылатәи Афедерациа милаҭрацәала еилоу ажәлар ирзеиӷьеишьеит аҭынчра, аманшәалара, аизҳазыӷьара, аныҳәатә усмҩаԥгатәқәа ирылахәыз зегьы ирзеиӷьеишьеит агәабзиара, анасыԥ, ақәҿиаракәа.

Ахаҿра еиқәырханы, ҳаамҭа ианаало

Диоскураа рыԥшаҳәала

Башкортостан Аԥыза-министр Андреи Назаров усутә визитла Аҟәаҟа даант. Аҟәатәи Жәларбжьаратәи аҳаирбаӷәазаҿы Назаров диԥылеит Аԥсны Аԥыза-министр Владимир Делба.

Аԥсны усутә визитла иҟоу Башкортостан Аԥыза-министр Андреи Назаров Аҟәа Диоскураа рыԥшаҳәа ахәҭак аиҭашьақәыргылара амҩаԥысшьа гәеиҭеит.

Назаров инаҵшьны иазгәеиҭеит Аԥсны аҳҭнықалақь азы зымҽхак ҭбаау апроект астратегиатә аҭоурыхтә ҵакы шамоу. «Аҟәа еиԥш иҟоу ақалақь азы аԥшаҳәа даара акрызҵазкуа ҭыԥуп. Бжьаратәла, иаҳгозар, ас еиԥш аҵакы змоу аҭыԥқәа 50 шықәса рахьтә зынк еиҭашьақәдыргылоит, ара уи аҿҳәара иахыԥахьеит. Убри азы ҳәаԥхьа иқәгылоуп ҩ-дҵак: ганкахьала, аҭоурых аиқәырхара, даҽа ганкахьала – ԥхьаҟа ацара, избанзар аамҭа аҭыԥ аҿы игылаӡам», – иҳәеит Андреи Назаров.

Аԥыза-министр иажәақәа рыла, ирҿыцу аԥшаҳәа ҳаамҭазтәи архитектуратә ӡбамҭақәа ирықәшәозароуп. Апроект еиланагӡоит аестетикатә ԥшӡареи афункционал ҳараки. Аусуракәа раан ҷыдала ахшыҩзышьҭра аҭоуп аобиект аҿы археологиатә ԥшаарақәа рымҩаԥгара. Уи атәылазы ари аҭыԥ аҭоурыхтә ҵакы шамоу даҽазныкгьы инаҵшьны иазгәанаҭоит.

Андреи Назаров иазгәеиҭеит аиҭашьақәыргылара аан ауадаҩрақәа шцәырҵуа, аха Башкириатәи аргылаҩцәа урҭ қәҿиарала ириааиуеит. «Ҳара ҳзы ари даара акрызҵазкуа хырхарҭоуп. Иаҳҭахуп аиашьаратә аԥсуа жәлар ари аобиект шәышықәсала рхы иадырхәаларц. Ҳара араҟа гәахәарыла аус аауеит. Ԥхынгәымза алагамҭазы ҳусура ахәҭак ҳалгап ҳәа ҳгәыӷуеит. Агәра ганы сыҟоуп, ҳазҭоу ашықәс азы аԥшаҳәа аиҭашьақәыргылара нагӡаны ишхыркәшахо, атәыла ауааԥсыреи асасцәеи алҵшәа ргәы ишахәо», – иажәа хиркәшеит Башкортостан Аԥыза-министр.

Аҟәа аԥшаҳәа аиҭашьақәыргылара Башкортостани Аԥсни реизыҟазаашьақәа рырӷәӷәараҿы акрызҵазкуа хҭысны иҟалоит иҳәеит Башкортостан Аԥыза-министр Андреи Назаров аргыларатә усуракәа рымҩаԥысшьа аххәаа аҭо. «Ҳусеицура аҽеырӷәӷәара иаҿуп. Гәахәарыла Уфа иҳаргылеит абашкирцәеи аԥсуааи реиҩызара аазырԥшуа, исимволхаз аколоннада. Аха уажәтәи аиҭашьақәыргылара иазку апроект еиҳагьы аҵакы дууп. Акы, уи ахархәаратә ҟазшьа амоуп, Аԥсны атуристцәеи аҭыԥантәи ауааԥсыреи ара аныҟәара бзиа ирбоит, амшын ахь ицом аԥшаҳәаахьы имнеикәа. Иҩбахазгьы, ари иааиуа абиԥаракәа ирыҭахо, жәашықәсала, иҟалап шәышықәсала еиқәхо символуп», – ҳәа иазгәеиҭеит Андреи Назаров.

Аҳҭнықалақь аԥшаҳәа аиҭашьақәыргылара астратегиатә ҵакы змоу проектуп, уи амҩаԥысшьа ахылаԥшра ӷәӷәа аҳҭоит. Абри атәы иҳәеит Аԥсны аԥыза-министр Владимир Делба аԥшаҳәа агәаҭара аихшьалақәа ҟаҵо.

Владимир Делба иҭабуп ҳәа реиҳәеит зымҽхак ҭбаау апроект алахәылацәа зегьы, аидеиеи аконцепциеи равторцәа инадыркны аҭыԥ аҿы аус зуа аргылаҩцәа рҟынӡа. Ҷыдала дазааҭгылеит Башкортостан Аԥыза-министр хаҭалатәи иалахәхара.

«Андреи Геннади-иԥа аинспекциа иманы ҳапроект уажәадагьы даҭаахьеит. Иахьа ҩаԥхьа ахәшьара аҳҭеит аргылаҩцәа рҽазышәаракәа. Ишрылаҳәаз еиԥш, аус хадақәа зегьы ианаамҭоу ихыркәшахоит», – иазгәеиҭеит Аԥыза-министр.

Делба иҳәеит аиҭашьақәыргылара апроцесс аан ишцәырҵуаз амшцәгьақәа ирыдҳәалоу ауадаҩракәа. Ахәҭакахьала, лаҵарамзазы ақәоуракәа ирыхҟьаны аргылаҩцәа иазԥхьагәаҭаз аусуракәа ирласны рынагӡаразы алшара рымамызт. Ус шакәызгьы, ишьҭырхыз атемԥқәа ирыбзоураны аиҵахара аԥыхра алыршахеит. «Ҳара ҳақәгәыӷуеит иазԥхьагәаҭоу апланқәа зегьы рынагӡара алыршахап ҳәа. Аҟәа аԥшаҳәа иреиӷьқәоу ируакхоит, Аԥсны ауааԥсыра рыдагьы, ҳаԥсадгьыл ссир асасцәа агәадура рызцәырнагоит. Ари апроект азы ихадоу аӡбамҭақәа рыдыркылеит Аԥсны Аҳәынтқарра Ахада Бадра Гәынбеи Сергеи Владилен-иԥа Кириенкои алархәны. Ари зымҽхак ҭбаау апроект қәҿиарала ахацыркра иабзоураны, иахьа араҟа имҩаԥысуеит зхаҭабзиара ҳараку аусуракәа», — инаҵшьны иазгәеиҭеит Владимир Делба.

Аҟәа араион: иҟаҵоу, иҟаҵам, иҟаҵатәу

Аихшьаалақәа

Аҟәа араион ахада Алхас Ҷыҭанаа Аԥсуа телехәаԥшра апресс-центр аҿы далацәажәеит араион ақыҭақәа ирымоу ауадаҩракәа ртәы.

Ҷыҭанаа иажәақәа рыла, араион азы еиҳа иҵару атемақәа ируакны иаанхоит ауааԥсыра ӡыржәтәла реиқәыршәара. 2020 шықәса инаркны 2023 шықәсанӡа аҭыԥантәи абиуџьет ахарџь ала аӡыҭгагатә станциа ргылан Ешыра ақыҭан, ишьҭаҵан аӡымҩангага. Уи иалнаршеит ауааԥсыра ӡыла реиқәыршәара. Ахадара ақәгәыӷуеит араионтә маҵзуракәа рымчала аԥхынтәи асезон ашыкьымҭа аҟынӡа ауадаҩракәа аԥырхып ҳәа.

Аха араион макьанагьы ақалақьтә коммуникациақәа акыр ирхьыԥшуп. «Иахьа араион 60% рҟынӡа ӡыла еиқәнаршәоит Аҟәатәи «Аӡыканал». Даара иҭабуп ҳәа расҳәоит ҳколлегацәа, урҭ дара рызҵаарақәа инаваргылаты ҳара ҳтәқәагьы рызбоит»,- ҳәа азгәеиҭеит ахадара аиҳабы.

Ауадаҩра шьаҭанкыла аԥыхразы араион иаҭахуп аӡыҭгагатә станциа дуқәа, урҭ рыхәԥса жәамиллион мааҭ рҟынӡа иназоит. Аҳәынтқарра Ахада инапынҵала ахәԥса иныкәырԥшшәа ишьақәыргылоуп, аха апроект анагӡара алацәажәара макьана изаацәоуп иахәҭоу аԥаразоужьра ахьыҟам иахҟьаны.

Аҟәа араион аҿы ахадареи ақыҭанхамҩа Аминистрреи еицымҩаԥырго апрограммақәа рынагӡараан 75-80 проект рҟынӡа шьақәырӷәӷәан. Абри атәы иҳәеит Аҟәа араион ахада Алхас Ҷыҭанаа. Иара далацәажәеит аграртә сектор адгылареи ақыҭақәа рыҿиареи рзы ауснагӡатәқәа ртәы. Ишьақәдырӷәӷәаз апроектқәа рхыԥхьаӡараҿы иҟоуп иарку ацикл змоу аԥсызааӡаратә нхамҩақәа ҩба раԥҵара, урҭ раалыҵ азҿлымҳара ду амоуп.

«Напыла иаадрыхуа аалыҵ ахәԥса хымԥада акыр иазҳауеит. Убри азы ауаа аҭаацәаратә фермертә нхамҩа маҷқәа, амеханизациа маҷ ахархәагақәа рыла реиқәыршәара рҭахуп», – иҳәеит Ҷыҭанаа.

Ареспубликатә программақәа рыдагьы, араион ахадара 2021 шықәса раахыс есышықәса агро-ааглыхратә комплекс адгыларазы аҭыԥантәи абиуџьет иаларҵоит х-миллион мааҭк. Амуниципалтә программаҿы ахшыҩзышьҭра аҭоуп акыршықәса нызҵуа акультуракәа реиҭашьақәыргылара.

Араион ахада иргәалаиршәеит Аҟәа араион аҿы ацитрусааӡаратә нхамҩа дуқәа хәба аус шыруаз. Иаҳҳәап, Ленин ихьӡ зхыз асовнхара асовет аамҭазы 1000 тонна рҟынӡа аҽеаҩра ҭанагалон. Ҳаамаҭазы акәзар, араион зегьы ахатәы секторқәагьы налаҵаны арҭ арбагақәа рҟынӡа изынаӡом. Хәышықәса рыҩнуҵҟа араион аҿы иалыршахеит ақыҭанхамҩатә еикәыршарахь 30 гектар инареиҳаны игәыгәҭажьыз аплантациақәа рырхынҳәра. Ус шакәугьы, аусхк аҿиара аанкылахоит араион аҩаӡараҿы иузымызбо асистематә факторқәа рыла. Урҭ рхыԥхьаӡараҿы Ҷыҭанаа иаликааит Краснодартәи атәылаҿацә аграртә регион ду азааигәара иахҟьаны аиндаҭлара ӷәӷәа. «Ара аалыҵ аҭыжьра ианалага инаркны уи анырҭиуа аҟынӡа араион аҩаӡараҿы иузымызбо азҵаарақәа рацәоуп. Урҭ ҳәынтқарратә уснагӡатәқәоуп. Ҳара ҳаззааҭгылаша ахыԥхьаӡара акәӡам, ахаҭабзиара ауп», – иажәа хыркәшо, иҳәеит Аҟәа араион ахада.

Аҟәа араион ахатәы хашәалахәқәа реизгаразы арбага бзиақәа аанарԥшуеит. Абиуџьет ахашәалахәы уажәтәи аплан инақәыршәаны иамоуп абарҭ алҵшәақәа: 148 млн. мааҭ – аҭыԥантәи анаплакқәа ирыбзоураны ишьақәгыло араион ахатәы хашәалахәы, 105 млн. мааҭ – ареспубликатә биуџьет аҟынтәи адотациақәеи асубсидиақәеи. Ҷыҭанаа иазгәеиҭеит ҳазҭоу ашықәс актәи акварталазы ахатәы хашәалахәы 27 млн мааҭ рыла аплан инахыҳәҳәо ишынагӡаз. Аха ахада иажәақәа рыла, араион ареспубликатә биуџьет аҟынтәи иахьынӡахәҭаз аԥаразоужьра амоуит. «Ареспубликатә биуџьет аганахьала актәи акварталазы иазгәаҭаз арбагақәа рҟынтәи 30% роуп иазоужьыз», - иҳәеит Аҟәа араион ахада.

Олег Барцыц: «Зегьы еиҧшны ҳрызнеиуеит»

Аминистр иинтервиу

Адәныҟатәи аусқәа рминистр Олег Барцыц дақәшаҳаҭым адәныҟаполитикатә усҳәарҭа аусура акритика ҵары азыҟазҵаз Жәлар Реизара адепутат Кан Кәарҷиа игәаанагара. Адепутат адәныҟатәи аусқәа Рминистрра ахара адиҵеит атәыла анҭыҵ Аҧсны атәылауаа рзинқәа рыхьчара азҵаара аганахьала аус ауам ҳәа.

«Сареи адәныҟатәи аусқәа Рминистрра аколлективи абарҭ ахарадҵақәеи аҳәамҭақәеи ҳрыҧхьеит. Абас еиҧш ашьақәырӷәӷәара агәынамӡара узцәырнагоит. Абри аҩызаҵәҟьа агәаанагара рымоуп Аминистрра аколлектив зегьы. Ишыҟаҵәҟьоу уҳәозар, дарбанзаалак Аҧсны атәылауаҩ илахьынҵа, иара иполитикатә дунеихәаҧшышьақәа, имилаҭра, егьырҭ афакторқәа ирыхьмырҧшыкәа, адәныҟатәи аусқәа Рминистрра еиҧшны иазнеиуеит. Урҭ рзакәантә зинқәеи ринтересқәеи рыхьчара Аминистрра ахаангьы тәамбашақә иазнеиуамызт. Сара ари аҿҧныҳәа сызсыдкылом, мап ацәыскуеит», – иҳәеит Барцыц Аҧсуа телехәаҧшра иаиҭаз аинтервиу аҟны.

Адәныҟатәи аусқәа Рминистрра ахада игәалаиршәеит Аҧсны Ахада иҭыҧ ахь кандидатс даныҟәгылаз дызлацәажәоз. «Сара ауаа еилысхӡом аоппозициеи мамзаргьы амчреи рыдгылаҩцәа ҳәа. Аҧсны Аҳәынҭқарра датәылауаҩызар, уи адәныҟатәи аусқәа Рминистрра иаҵанакуа амаҵзурақәа зегьы риуреи ҳаҭырқәҵарала изыҟазаашьеи дрыҧсоуп. Абри атәы иара убас исҳәахьан ҳаҭыр зқәысҵо сҩыза Сергеи Виктор-иҧа Лаврови сареи 2025 шықәса ииуни октиабри рзы иҳамаз аиҧылрақәа рҟынгьы. Уаҟа Аҧснытәи аделегациа инаҵшьны иазгәанаҭеит Аҧсны ишыҟам Аҧсни Урыстәылеи реизыҟазаашьақәа ҵызшәаарц зҭаху аполитикатә мчқәеи мамзаргьы ауаажәларратә хеидкылақәеи», – иҳәеит аминистр.

Олег Барцыц иргәалаиршәеит адепутат Кәарҷиеи иареи реиҧылара атәгьы. Уаҟа уи инҭкааны изеиҭаҳәан Аҧсны атәылауаа ринтересқәа рыхьчаразы адәныҟвтәи аусқәа Рминистрра имҩаҧнаго аусура атәы. Убри аиҧылара аихшьалақәа рыла, адепутат Кәарҷиа Аминистрразы зынӡаск даҿа гәаанагарак иман. Аминистр иажәақәа рыла, аицәажәарақәа ирыбзоураны абаҩхатәра злоу амузыкант қәыҧш Барас Кәыҿба иахь азҵаарақәагьы аҧыхын. «Абрахь даҵанакуан абаҩхатәра злоу ҳжурналист, сара сҩыза Инал Ҳашыггьы. Ҳара иаахтыҵәҟьаны, ҭынч иаҳҳәон ҳдунеихәаҧшышьақәеи аҭагылазаашьа ҳшахәаҧшуеи ртәы», – иҳәеит аминистр.

Адәныҟаполитикатә усҳәарҭа ахада адәныҟатәи аусқәа Рминистрра аусура инарҭбааны иандырҧшуеит ҳәа иҧхьаӡоит. «Ҳара гәахәарыла аус рыцаҳуеит ажурналистцәеи амедиа-хеидкылақәеи. Активла сырҧылоит Жәлар Реизара адепутатцәа, урҭ лассы-лассы иаҳҭаауеит. Аминистрра аусура иазҿлымҳау зегьы ирылшоит ихаҭәаау аинформациа аиура», – иазгәеиҭеит Барцыц.

Олег Барцыц изакәызаалак ҵаҵӷәык амам ҳәа иҧхьаӡоит Жәлар Реизара адепутат иҿала Урыстәылатәи аҳәынҭқарратә усзуҩ ихьӡала иҟаҵоу акритика. Иазгәеиҭеит ареспублика аусқәа зегьы дышрылаху Урыстәыла Апрезидент Иусбарҭа анапхгаҩы актәи ихаҭыҧуаҩ Сергеи Кириенко, ҩ-ганктәи аизыҟазаашьақәа рырҿиараҿы алагаламҭа ду шыҟаиҵо. «Сергеи Владилен-иҧа Кириенко ахьчара иҭахӡам, аха исҭахуп сгәаанагара сҳәарц. Сара акыр шықәса аус зухьеит Аҧсны аҳәынҭқарратә мчра аусбарҭақәа рҟны, убрахь иналаҵаны адәныҟатәи аимадарақәагьы снапы рылакын, ҳреспублика аус ацура знапы ианырҵоз Урыстәылатәи аполитикцәа жәпаҩык русурагьы збахьан. Урҭ рыҩныҵҟа иҟан хаҭала сызмадақәазгьы. Гәрахаҵаралаҵәҟьа исҳәарц сылшоит, Аҧсны аҟны аизыҟазаашьақәа рганахьала уаанӡа амаҵура дуқәа аанызкылоз Урыстәылатәи ачынуаа рахь аӡәызаҵәыкгьы абасҟак ҳажәлар дырзаагәаны, гәыкала дырзыҟаны сымбац. Аӡәы игәаҧхаргьы мамзаргьы игәамҧхаргьы, иҟоуп узхымҧо аобиективтә факторқәагьы. Убри аҩыза аҿырҧштәқәагьы ыҟоуп, урҭ рахьтә шьоукы ҧшышықәса-хәышықәса рыҩнуҵҟала зныкк иадамхаргьы ҳашҟа имҩахымҵыцыз», – иҳәеит аминистр.

Барцыц иазгәеиҭеит Аҧсны атәылауаа реиҳараҩык Сергеи Кириенко дрыдыркылоит џьынџьуаҩык иаҳасабала, Аҧсны ишабалак ҳәа иазымнеиуа уаҩҧсык иаҳасабала. Уи ҳтәылаҿы аполитикатә усура мацара акәымкәа, ирҿиоит акультуратә, агуманитартә, ауаҩытәыҩсатә еимадарақәа, иҵегьы сзыҟаҵанда ҳәа.

«Иабаҭаху ари? Абарҭқәа зегь ҵакыс ирымоу – ҳҿар иҵегьы аконкуренциаҟаҵара рылшо, хыла-хшыҩла, дыррала еибыҭахарц азы ауп. Асеиҧш аҟазшьақәа иаарласны ҳаҧхьаҟа иаҳҭаххоит. Ҳәарас иаҭахузеи, абас еиҧш активла аусеицура анымҩаҧысуа, зеилибамкаарақәак цәырҵыр ауеит. Ҳара иааҳарҧшуазароуп аус адырра, апринципра, абасеиҧш иҟоу аицәажәара ҳадгылозароуп, иагьаҳҳәозароуп ҳара иҳахәоу, иҳадаҳкыло арбану. Ари ҩганкы змоу амҩа иаҩызоуп, аҧсуа ган аҟнытәи иарбанзаалак аҧшьгамҭақәа, агәра ганы сыҟоуп, уаҩы изгәамҭакәа ишаанымхо», – еихишьалеит Барцыц.

Аминистр иҳәеит, адәныҟатәи аусқәа Рминистрра ашҟа ишнеиз Урыстәылатәи Афедерациа иахьаҵанакуа ашьауӷатә усқәа ззырҵысу гәыҧҩык атәылауаа рышәҟәы. Уи рзырхан Аҧсны Ахада Бадра Гәынбеи, адәныҟатәи аусқәа рминистри, апрокурор хадеи.

«Мчыбжьык уажәаҧхьаҵәҟьа Урыстәылатәи Афедерациа иахьаҵанакуа ашьауӷатә усқәа ззырҵысу гәыҧҩык рышәҟәы ҳауит. Убырҭ рхыҧхьаӡараҿы – Жәлар Реизара ҳаҭыр зқәу адепутат Кан Кәарҷиа, егьырҭ ҳауаажәларратә активистцәа, ауаажәларратә усзуҩцәа Ҳара, ҳәарас иаҭахузеи, адипломатиатә усура ахырхарҭала иаҭаху аусмҩаҧгатәқәа ҳадаҳкылоит», – иҳәеит Барцыц. Иаҵишьит атәыла Ахада зыҧшрак ҳәа ҟамҵакәа уи дшахаҵгылаз: «Иалшо ацхыраара зегьы ҟаҵатәуп, Аҧсны Аҳәынҭқарра атәылауаа рзакәантә зинқәеи ринтересқәеи рыхьчаразы аусмҩаҧгатәқәа адкылатәуп».

Адәныҟатәи аусқәа Рминистрра иааиҧмырҟьаӡакәа иахьчоит ҳтәылауаа рзинқәа, ринтересқәа, ицәырҵуа апроблемақәа ианаамҭоу ирхаҵгылоит, – иҳәеит Аҧсуа телехәаҧшра аинтервиу аҿы адәныҟатәи аусқәа рминистр Олег Барцыц.

Урыстәылаҿы арратә шәҟәҭаҩра иадырбарц ирҭаху, ҩ-тәылауаҩрак змоу астудентцәа ацхыраара рыҭара азҵаара иҭкааны иалацәажәан Урыстәыла адәныҟатәи аусқәа Рминистрра ахаҭарнакцәа ҩ-ганктәи реиҧыларақәа рҟны мацара акәымкәа, атәылахьчара Аминистрраҿы имҩаҧгаз аилацәажәараҿгьы. Абри инамаданы, адәныҟатәи аусқәа Рминистрра уи атема иазкны изаамҭанытәу анота азнархиеит, – иҳәеит Аминистрра ахада.

«Абас иааиҧмырҟьаӡакәа ашәҟәқәеи адокументқәеи еимаҳдоит. Иара убас ҳтәылауаа аҳәаа рахыҵра атемалагьы иааиҧмырҟьаӡакәа аус еицаҳуеит, убрахь иналаҵаны аҳаиртә баӷәазақәа рҟынгьы. Иахьа авиеимадара иазҳауеит, абри аҩыза аҭагылазаашьақәа раан Урыстәыла аҳаирбаӷәазақәа жәпакы Аҟәатәи жәларбжьаратәи аҳаирбаӷәаза иапартниорцәаны иҟалоит. Ҳтәылауаа азҵаарақәа анрызцәырҵуа, адәныҟатәи аусқәа Рминистрра зҧшрак ҳәа ҟамҵакәа анырра ҟанаҵоит», – агәра диргеит Барцыц. Иазгәеиҭеит Аминистрра иааиҧмырҟьаӡакәа ишырхылаҧшуа иарбанзаалак ҩ-ганктәи азҵаара аганахьала ицәырҵуа апроблемақәа.

Аминистрра ахада уаҩы изидымкыло харадҵақәоуп ҳәа иҧхьаӡоит адәныҟатәи аусқәа Рминистрра атәылауаа зинио еиуеиҧшым ахҭысқәа иахьынӡахәҭоу ирласны ирхаҵгылом ҳәа иҟоу ацәажәарақәа. Иара иажәақәа рыла, асеиҧш иҟоу азҵаарақәа илаҧш рхуп, атәыла Ахада иеиҧшҵәҟьа. Ахәҭакахьала, зызбахә рымоу Аҧсны атәылауаа рганахьала Урыстәылатәи ахәыҷтәы цхыраагӡақәа риура ауп. Иаҵишьит абри ахырхарҭала ҿадцаларала аусура шымҩаҧыргауа, «идыру ҧхьаҟацарақәаkгьы» уажәнатә ишыҟоу.

Адәныҟаполитикатә усҳәарҭа ахада дрызхьаҧшит жәларбжьаратәи аимадарақәеи авиеимадара аперспективақәеи рҷыдарақәа. Аиуристтә, аполитикатә ҭагылазаашьақәа Ҭырқәтәылеи Ермантәылеи рахь авиарейсқәа роушьҭра алдыршом – аҳәынҭқарракәа рхьыҧшымра азхаҵара ыҟамкәа. Адәныҟатәи аусқәа рминистр абас аххәаа ахыҟаиҵеит убарҭ атәылақәа рҟны ишиашоу авиеимадара ашьақәыргыларазы адепутат Кан Кәарҷиа иажәалагала. «Сара Жәлар Реизара адепутат иажәалагалақәа збахьан. Иашала иуҳәозар, Ҭырқәтәылатәи ареспубликеи мамзаргьы Ареспублика Ермантәылеи рахь авиеимадара аартра алацәажәара сцәыуадаҩҵәҟьоуп, – иазгәеиҭеит Барцыц. – Абарҭ аиқәшаҳаҭрақәеи аӡбамҭақәеи зынӡаск даҿа ҵакык рымоуп. Аҧсны аҳәынҭқарратә суверенитет азхамҵакәа Анкараҟа аҧыррақәа зынӡаск узрылацәажәараны иҟаӡам. Ари еилкаатәуп, сгәы иаанагоит, уи зегьы еилыркааует хәа», – иаҵишьит адәныҟатәи аимадарақәа рышьақәыргылара азҵаарақәа рганахьала ҳасаб шазутәу аиҭанеиааиракәа рформат. «Активла аус рыцааует ауаажәларратә еиҿкаарақәа, уимоу Ҭрықәтәылатәи Ареспублика Апарламентгьы», – идеилиркааит Барцыц. Уи иажәақәа рыла, абри ахырхарҭала иахьа ҳџьынџьуаа рҟны хықәкыхырхарҭала аусура мҩаҧысуеит.

«Абраҟа активла аус иуеит ҳхаҭарнак ҷыда Ибрагим Аҩӡба, ааигәа иалхыз аҧсуа культуратә центрқәа Рфедерациа апрезидент Иауз Аҭрышба», – иацҵеит иара. Барцыц иара убас инҭкааны дрылацәажәеит адәныҟаполитикатә усҳәарҭа аҩаӡарала имҩаҧысуа абарҭ аимадарақәа рырӷәӷәара иазку ашьаҿақәа. «Ҳминистрраҿы ҩынтә исыдыскылахьеит Ҭырқәтәылантәи ҳџьынџьуаа рделегациа. Аусеицура бзиа шьақәыргылоуп Ҭырқәтәыла амуниципалтә мчра аусбарҭақәа рҟны. Қалақьқәак реиҳабацәа адырра ҟарҵоит агуманитартә, акультуратә хырхарҭақәа рыла аусеицура ишазхиоу азы. Ҳара ҳзы абригьы акраҵанакуеит», – иаҵишьит Барцыц.

Аҳәаанырцә инхо ҳџьынџьуаа рацәажәараҿы хшыҩзышьҭра ҷыда азыруеит Аҧсны аҩнуҵҟатәи апроцессқәа, астратегиатә проектқәа. «Иахьа ҳџьынџьуаа ираҳҳәоит Аҧсны иҟоу-иану, Урыстәылатәи Афедерациеи ҳареи ҳусеицура, аҳаирбаӷәаза, аихамҩа, мшынла аимадара уҳәа ирызку зымҽхак дуу апроектқәа уҳәа. Абарҭ аимадарақәа мҩаҧысуеит иааиҧмырҟьаӡакәа.

Олег Барцыц аиурист Иракли Бжьинаа иаанкылара акәша-мыкәша иҟоу аҭагылазаашьа аххәаа азыҟаиҵеит. Аҧсны аҳәынҭқарратә мчра аусбарҭақәа иааиҧмырҟьаӡакәа, зегьы ирбо-ираҳауа аусура мҩаҧнагоит Ростовтәи аобласт иааныркылаз Иракли Бжьинаа иус аҭыхәала, – иҳәеит аминистр, аҳәынҭқарра анапхгара абри ахҭыс иахьынӡахәҭоу иахаҵгылом ҳәа атәылауаа ргәаанагара дахцәажәауа.

«Иара убри ашәҟәаҿы абарҭ ауаа иалыркааит иаанкылоу ҳџьынџьуаҩ Иракли Бжьинаа икәша-мыкәша иҟоу аҭагылазаашьа. Лассы-лассы исаҳауеит Аҧсны амчрақәа абри афакт иаҭаху ахшыҩзышьҭра арҭом ҳәа. Мап ацәыскуеит абри аҩыза ахәшьара, исҭахуп ҳтелехәаҧшцәа ирдырыуазарц», – иаҵишьит аминистр. Иагьазгәеиҭеит аконсултә маҵзурақәа зыҧшрак ҳәа ҟамҵакәа абри ахҭыс рыҽшаҧыршьыз. «Адәныҟатәи аусқәа Рминистрра аусура ари – зегьы ирбо-ираҳауа иҟам, имаҷым аҷыдаракәа», – иаҵишьит Барцыц. Иҳәеит Бжьинаа данааныркыла адырҩаҿены Ростовтәи аобласт аҟны Аҧснытәи аконсул Адик Аршба адҵа шиҭаз иҭаацәеи аусҭҵааратә усбарҭақәеи зыҧшрак ҳәа ҟамҵакәа иҿрымаидарц аус аҭагылазаашьақәа рышьақәыргыларазы.

«Убри аахыс аусура еиқәымтәац. Иааиҧмырҟьаӡакәа адырра ҳаиҭоит», – идеилиркааит Барцыц. Иара убас уи иаликааит иаанкылоу истатуси идҵоу ахара ахьамҭареи ирымадоу аиуристтә уадаҩрақәа: «Ҳџьынџьуаҩ идрыҧхьаӡалоит, рыцҳарас иҟалаз, ихьамҭоу астатиа. Атехникатә уҳәа, иҟалап, иҵегь мзызқәак ирхырҟьаны даҿа усҭҵааратә ҧхьакырҭахь диаган. Иахьа зҵааранЫ иқәҳаргылоит уаанӡа дахьыҟаз ашҟа, иаҳа аҭагылазаашьақәа ахьеиӷьыз ашҟа ддырхынҳәырц. Аха еилкаатәуп, ари знапы иану Урыстәылатәи аган ауп. Дара рзы уи иааиҧмырҟьаӡакәа Ростовтәи аобласт аҟны инхо Урыстәылатәи Афедерациа атәылауаҩ иоуп, иҵегьы иуҳәозар, Урыстәылатәи Афедерациа аҳәынҭқарратә усҳәарҭа даусзуҩуп. Абар – ауадаҩрақәа ахьыҟоу», – ихиркәшеит Олег Барцыц.

Хырхарҭа ҿыцла аусеицура

Аидгылареи аиҩызареи

Х-республикак рыдәныҟатәи аусқәа рминистрцәа еицырзеиҧшу адекларациа рыдыркылеит.

Аҧсны Аҳәынҭқарреи, Приднестровиатәи Молдавиатәи Ареспубликеи, Аахыҵ-Уаҧстәыла Ареспубликеи рыдәныҟатәи аусқәа рминистрцәа видео еимадарала реилацәажәара мҩаҧысит ҳәа аанацҳауеит Аҧсны адәныҟатәи аусқәа Рминистрра апресс-маҵзура.

Аиҧылара иара убас рхы аладырхәит Аахыҵ-Уаҧстәылеи Приднестровиеи иҟоу Аҧсны адипломатиатә хаҭарнакрақәа рхадацәа А.М. Елбакиеви А. В. Ватамани, Аахыҵ Уаҧстәылеи Аҧсни иҟоу Приднестровиа ахаҭарнакрақәа рхадацәа А. С. Плиеви Г. С. Кәупалбеи, Аҧсни Приднестровиеи иҟоу Аахыҵ Уаҧстәыла адипломатиатә хаҭарнакрақәа рхадацәа А. Р. Кациеи В. В. Ианковскии.

Олег Барцыц иҳәеит ҧхьаҟагьы аидгылареи аиҩызареи рырӷәӷәара игәы иштоу. «Ҳара ҳгәы иҭоуп акрызҵазкуа аформат ҿыцқәа рыла аусеицура. Ари ҳапринциптә знеишьа ауп. Ҧхьаҟагьы иныҟәаҳгалоит, ишьақәҳаргылоит абас еиҧш иҟоу ҳусеицура апринципқәа».

Аилацәажәараҿы иазыӡырҩит Аҧсны Аҳәынҭқарра адәныҟатәи аусқәа рминистр Олег Барцыци, Приднестровиатәи Молдавиатәи Ареспублика адәныҟатәи аусқәа рминистр Витали Игнатиеви, Аахыҵ-Уаҧстәыла адәныҟатәи аусқәа рминистр Ахсар Џьиоеви ражәаахәқәа. Аганқәа ареспубликақәа рыдәныҟаполитикатә рынагӡара иалацәажәеит, аҳәынҭқарракәа рсоциал-економикатә ҿиара анырра азҭо актуалтә ҭагылазаашьеи афакторқәеи ирзааҭгылеит, иара убас адәныҟаполитикатә хырхарҭа хадақәа рыла аусеицура, аҧеиҧш змоу ахырхарҭақәеи аформақәеи алыркааит.

Аххәаа ҟанаҵеит

Ҭырқәтәылеи, Азербаиџьани, Қырҭтәылеи адәныҟатәи аусқәа рминистрцәа Сҭампыл имҩаҧыргаз аиҧылара аххәаа анаҭеит Аҧсны адәныҟатәи аусқәа Рминистрра. Ашәҟәаҿы ҩаҧхьа иазгәаҭоуп Қырҭтәыла аҵакыратә акзаара аиҭашьақәыргылара аҵак ду шамоу, уи Аҧсны зинла иҵаҵӷәыдоуп ҳәа иаҧхьаӡоит.

Аҧсны иргәаланаршәоит Асовет закәанҧҵара инақәыршәаны Аҧсны Қырҭтәылатәи асоветтә Республика ишалҵыз ихьыҧшымкәа. Иара убас, Аҧсуа аган иазгәанаҭоит Қырҭтәыла акультуратә геноцид шымҩаҧыргоз, 1992 шықәса жьҭаарамзазы Аҳәынҭқарратә архиви аҭоурыхи, абызшәеи, алитературеи Аҧснытәи ринститути абылра ҵаҵӷәыс иҟаҵаны.

«Арегионтә шәарҭадара шьақәгылашьа амаӡам ацәыҵацәажәарақәа рыла. Аахыҵ Кавказ ашәарҭадараҿы ихадоу шьаҿаны иҟалароуп Қырҭтәыла ахырхарҭа аҧсахра, уи Аахыҵ-Кавказ ашәарҭадареи аҭышәынтәалареи рзы Жәларбжьаратәи аиҿцәажәаракәа конструктивла иалахәхароуп, Аҧсны Аҳәынҭқарра иаҿагылаНы арратә мчы ахамырхәаразы зинла адҵа ҟазҵо аусшәҟәы рнапы аҵарҩыроуп», – иазгәаҭоуп Аҧсны адәныҟатәи аусқәа Рминистрра иҟанаҵаз аххәааҿы.

Амилаҭҭә драматургиа ауасхыр азышьҭазҵаз

Самсон Ҷанба диижьҭеи 140 ш. аҵра иазкны

Еицырдыруа арккаҩы, апрозаик, адраматург, апоет, апублицист, аҳәынтқарратәи ауаажәларратәи усзуҩы Самсон Ҷанба диижьҭеи 140 шықәса ҵит.

Самсон Иаков (Иакәыԥ)-иԥа Ҷанба диит 1886 ш. ииун 18 рзы Аԥсны, Аҟәатәи аокруг Кәыдрытәи аучастка (иахьатәи Очамчыра араион) Аҭара ақыҭан (харада ахара идԥаны ддырӡит – 1937 ш.). СССР ашәҟәыҩҩцәа Реидгылеи Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Реидгылеи дрылан. Дыҩуан аԥсышәалеи урысшәалеи.

Аԥсны, Драндатәи ауахәаматә школ далгеит, иара убас Аҟәатәи ашьхаруаа ршколи Қәҭешьтәи ақыҭанхамҩатә школи (1907). Аԥсныҟа даныхынҳә аԥсуа бызшәа диртон Кәтолтәи алагарҭатә школ аҟны, аха арԥаҩра азы аршаҳатга ахьимамыз азы иусура ааныркылеит. Ашьҭахь Хонтәи (Қырҭтәыла) арԥаҩратә семинариа дҭалеит. 1914 ш. иԥара даналга аԥсуа қыҭақәа рҟны алагарҭатә школқәа реиҳабыс дҟарԥеит, аԥхьа Кәтол ақыҭан, нас, 1915 ш. Аӡҩыбжьа ақыҭан. Усҟан Аӡҩыбжьатәи ашкол ахь днашьҭын аҭыԥантәи афельдшер иԥҳа Аҟәатәи аҳәса ргимназиа иалгахьаз Елена Никонор-иԥҳа Гоиден. Хара имгакәа С. Ҷанбеи лареи рыԥсҭазаара еиларԥоит.

Кәыдрытәи аучасткаҿы С. Ҷанба акультура-рккаратә усура ду мҩаԥигон.

1916 ш. инаркны С. Ҷанба Аҟәатәи арԥаҩратә семинариа аҟны иҟаз алагарҭатә школ напхгаҩыс даман, араҟа аԥсуа бызшәеи агеографиеи рзы рԥаҩысгьы дыҟан. Аԥаҩцәа рзы хәарҭара алоуп, хымԥадагьы иахәҭоуп ҳәа дахәаԥшуан аҭоурыхи, агеографиеи, аҭәылаҿацә гәакьа акультуреи рганахьала адырра рыҭара, ихаҭагьы ари ахырхарҭала илиршоз рацәаан.

1918-1920 шш. раан Аԥсны Жәлар Рсовет далан. Араҟа иара, насгьы Д. Алания, М. Цагәриа, И. Маан иаԥырԥеит аоппозициатә гәыԥ «ихьыԥшым асоциалистцәа». Аԥсни аԥсуа жәлари ринтересқәагьы рыхьчон. 1921-1925, 1930-1932 шш. раан ССР Аԥсны аԥара азы Жәлар Ркомиссариат напхгара аиҭон. Жәлар ркомиссарк иаҳасабала С. Ҷанба зныкымкәа далахәын, дагьықәгылон Москва 1923-1924 шш. раан имҩаԥысуаз аидгылатәи автономтәи республикақәа аԥара азы жәлар ркомиссарцәа реилацәажәаракәа. 1923-1928 шш. рзы – агазеҭ «Аԥсны ҟаԥшь» аредактор хадас дыҟан. 1923 -1930 шш. раан – ССР Аԥсны Ацентртә Анагӡаратә Комитет дахантәаҩын. Иара убас Қырҭтәыла Ацентртә Анагӡаратә Комитети, Аахыԥ-Кавказтәи Ацентртә Анагӡаратә Комитети, СССР Ацентртә Анагӡаратә Комитети дрылан. 1932-1937 шш. рзы Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Реидгыла ахантәаҩыс аус иуан. 1934 ш. Москва, асовет шәҟәыҩҩцәа актәи Зегьеидгылоутәи реизара ду аделегатс дыҟан.

С. Ҷанба дрылахәын аԥсуа нбан ҿыц аус адулареи аԥсуа литературатә бызшәа аиҕьтәреи, ажәаркәеи ашколқәа рзы (авторс дрымоуп Аԥсны агеографиа, «Аԥсабараԥара. Алагарҭатә классқәа рзы» (1925), арԥага шәҟәқәеи, афольклортә материалқәа реизгареи рытԥаареи. Ацхыраара риҭон ашәҟәыҩҩцәа ҿарацәа, ахшыҩзышьҭра бзиа риҭон алитературатә кружокқәа.

С. Ҷанба илагала шьардоуп аԥсуа литератураҿы. Ирҿиаратә усура ахацыркра амадоуп апублицистика. Раԥхьатәи истатиақәеи иазгәаҭақәеи ркьыԥхьуан аурысшәала иҭыԥуаз агазеҭқәа «Закавказская речь», «Сухумский листок», ашьҭахь – «Сухумский вестник». Ирҿиаратә лшарақәа еиҳаракгьы иахьаарԥшыз раԥхьатәи аԥсуа газеҭ «Аԥсны» (1919-1921) адаҟьақәа рҟны ауп. Уи аԥԥараҿгьы далахәын, иааԥсаракәа ыҟан, аредакциа аколлегиа далан. Агазеҭ ианылеит иԥарыз ипублицистикатә статиақәа, урҭ ирныԥшуан иполитикатәи иуаажәларратәи дунеихәаԥшышьа.

«Аԥсны» адаҟьақәа рҟны икьыԥхьын раԥхьатәи исахьаркыратә ҩымҭақәагьы: апоема «Ашьха тыԥха. (Аԥсны)» (1919), аҭоурыхтә драма «Амҳаҵьыр» 4-хәҭакны (1919). Ари амилаҭтә сахьаркыратә литератураҿы раԥхьатәи драматә ҩымҭоуп, зныкымкәа иқәдыргылахьеит Аԥсуа ҳәынтқарратә драматә театр асценаҿы.

С. Ҷанба авторс дрымоуп иара убас апиеса «Аԥсны-Ҳаным», ажәабжьқәа маҷымкәа, аповест «Сеидыҟ» уҳәа иԥегьы.

Ианԥаз жәлар рлакәқәеи рҳәамҭақәеи С. Ҷанба иеиҭагамҭаны еиуеиԥшым ашәҟәқәа иргәылалеит, урҭ рхыԥхьаӡараҿы «Абхазские сказки» (Аҟәа, 1935).

1937 ш. С. Ҷанба харада ахара идԥаны дырӡын, ҩеижәа шықәса инареиҳаны иҩымҭақәа ркьыԥхьра азин ыҟамызт, ашәҟәыҩҩы инапылаҩыракәа жәпакгьы бжьаӡит. Дыриашан 1950-тәи ашықәсқәа рзы (1958 ш.).

Еиуеиԥшым ашықәсқәа рзы иҭыжьын ипрозеи, ипоезиеи, идраматургиеи, ипублицистикеи еидызкыло ишәҟәқәа маҷымкәа. Урысшәала иҭыжьыз иреиуоуп: Апсны-ханым. Пьеса в 4-х действиях. Сухум, 1923; Сеидык. Повесть. Тифлис, 1935; Избранное. Сухуми. 1960; На пути к сознательности. (Статьи и заметки, 1911-1916 шш.). Сухуми, 1982; Сочинения. Сухуми, 1987.

Амилаҭтә литератураҿы еиԥш, аԥсуа доуҳатә культура арҿиараҿы Самсон Ҷанба илиршаз шьардоуп, ихьӡ узаҟәымҭхо егьаанхоит.

Асахьаҿы: И. Папасқьыр, М. Аҳашба, С. Ҷанба, М. Маан агазеҭ «Аԥсны ҟаԥшь» («Аԥсны») аредакциаҿы. 1926 ш.

Сабду ихәыштаара ахаҳә

(Ажәабжь ацыԥԥаха)

Ахәылбыҽхарахь инеихеит. Амра амшын инӡаалеит. Имцабызха иныԥҟьа-аатҟьан, амшын нахыԥәан, инхәыԥацәеит.

Акәытқәа ҟарҟаруа рыбжакы акәытцарахь инеихеит, рыбжакгьы ал ду, Каҷбеи иҩны иавагылаз, иԥҳарыларц икәло иалагеит. Ардәынақәагьы ҿықә-ҿықә, ԥырт-ԥыртхәа еикәҿыԥуа, абардрақәа рҿынарыларыԥсеит.

Иаахәлеит.

Абгахәыҷқәа, ҽынла зыҽӡаны иҟаз, алашьцара анроу, акусуҳәа еибарҳәҳәо, аккара ааԥдырцәажәеит, алақәа ахуҳәа иааилалт. Акәыт¬қәа ахьықәтәаз рцәа иаҭаӡыӡеит. Кәтык иазымычҳазт иааҟырҟырт. «Ҟит!» – аҳәеит арбаҕьгьы, акәты инақәыԥәҟьозшәа. Зегьы еиқәыӡырҩуа иаатәеит, ршьапхыц аирҳәит, арахь иааирҳәоит, ишәеит, изеит зегь рыла, дызлахәаԥшлакгьы, акы аҟны дазааиуан – истәысымтәыр зыҟалом ҳәа.

Каҷбеи ацәара ихы азикит. Аха, умԥсуандаз, изымаант ацәа. Анахь днаҳәит, арахь дааҳәит, ихы-игәы ихеиршҭырц далагеит, илацәа еикәиԥсеит, аха иамуит: ихәыцырҭа, аламҵ еиԥш, инидҟьаны еиҭанаисуан, ихшыҩ инҭашәон, дазхәыцуа далагон. Ианамуӡа, дааҳәын, игәы ҩарха дныкәиеит, ила ҭырзза, алашьцара ила ихтәала.

Аԥырқьҳәа мцабз хәыҷык ааԥҟьеит ахәыштаараҿы. Алашьцара неихҟьеит, Каҷбеи ахәыблы еиқәаԥәаӡа дҩаԥапшит. Алашьцара дырҩегь ила иҩыхгылт, ихәыцырҭа, алашара ихнаҟьаз, алашьцара аҽалакны иааизкылсыхт. Ибԥа ақәиара ааицәыуадаҩхан, дааҳәын, иарҕьара изықәтәаз иаларԥс, ҳкаҳар абгахәыҷқәа ҳашьҭырԥаауеит ҳәа ишәаны.

– Умааиуеи, уара, абысҭа кнаҳхт! – амаҵурҭа ашә лхы нылакны, лыбжьы аалыргеит Каҷбеи иԥҳәыс.

– Снеиуеит! – иҳәан, ибжьы абоурахьтә иаагеит. Каҷбеи, уаҩ-кык, ԥсымҭәык, гызмалк, ижакьа аԥәҩан еиԥш иҿыцәӡа, илақәа шаҟьшаҟьо, акы деиҩаӡошәа, дхәахәа-хәахәо дныҟәон.

Акранырфа, инышьҭал-аашьҭалт. Каҷбеи амҿқәа шьҭахьҟа дларыхан, акәасҭа аԥырԥы иаацәыҵеиршьшьын, ахәа нақәиҳәҳәан, амца ааҿеиҳәеит. Нас днеин, иҽааилыхны ииарҭаҿы днышьҭалт. Иԥҳәыс ихаԥы дышьҭан.

Каҷбеи дышьҭалт, аха ацәа ила ихымлеит. Хәыцырҭак исит. Анахь иадныҟәиеит, аха дызмыцәеит.

Иааигәалашәеит иҭаҭын. «Акыр исханаршҭуазар, исхазыршҭша уи ауп», – ааигәахәын, инапы ндәықәиԥан, иаԥхьа игылаз аҟәардә аҿы даанапыршьшьны, иҭаҭыныжәгеи иқьасеи ааиԥшаан, иҭаҭыныжәга неиԥеиԥеит.

Дынхьаԥшт ахәыштаарахьы. Икәеикәеиуа ахәа кәицк ыларшәын. Даагылан, ахәыштаара днадтәалт. Иҭаҭыныжәга ныҽҳәишьын, акәиц нахаиршәт, нас инацәхыԥ ду нахаирԥәԥәан, апақ-апаққәа днахеит. Амца анакы, акәиц ахәыштаарахьы инахиршәан, днеины иҭаҭын дахо днышьҭалт, аха ихәыцырҭа шимаз иман. Иҭаҭыныжәга аҭаҭын анааҭыблаа, иааиҿихын, аԥәҟьыртҳәа ахәштаара шыҟаз дынкажьцәан, иҭаҭыныжәга инапсыргәыԥа инаниҟьа-наниҟьан, ацыблыха нҭиршәшәаан, аҟәардә иныкәиԥеит, нас сыцәаԥәҟьароуп ҳәа, ихыза иҽнылеиҳәан, ацәара иҿазикит, аха, уаҳа умԥсуандаз, ацәа ила ихымлеит.

«Сара уи еиҳа исзаагәоупеи. Иазиуазеи, мшәан уи Хабжькәыт?» – ааигәахәт Каҷбеи, нас дааҳәын, ибԥа дныкәиеит, акыр аамҭа ус дызӡаӡа дыкәиан, нас алашьцараха даашәышәит.

– Ииуазеи, уара, ԥхыбжьон аиарҭаҿы ишәышәуа уаҩ дибахьоума? Аҩсҭаацәа ухалама? – лҳәан иԥҳәыс лыбжьы аалыргеит.

– Аа? – ааиҳәеит Каҷбеи. – «Аа» закәызеи, узыршәышәуазеи, ухы аҭыԥ иқәҟьама? Уцә!

– Ааи, быцәара быҟоуп. Уаха акыр уи сашьҭалахьеит, аха исзымааит. Насгьы аҩсҭаа дысхамлеит, аха хәыцырҭак соуны, сҟьо самоуп. Убри ауп сызмырцәо, сагьзыршәышәуа.

– Изакәызеи уи?

– Изакәызеи, бымбои, абра ҳавара адгьылҿаԥа иҳавоу ҳнапаҿы иаагар, иаҳҭәаҳҭәыр даара ибзиан.

– Хабжькәыт идгьылу?

– Хабжькәыт иҭәымкәа! Иара ишԥеитәу! «Сара истәуп» ахиԥеит акәымзар. Уи зҭәыз Мыса иабду иакәын. Мыса, ишыбдырыеиԥш, даҽа ҳаблак аҿы дынхоит, ара дааны дынхап ҳәа быҟоума, иара дгьыл хәыҷыкоуп, аха иахьыҟоу чашәуп. Абрахь иааҭакны исымазар, уаԥәыԥәҟьа амца ныкәԥаны аҭырас ныкәсыблаауан, алҿар аахҿаны, салагон ацәаҕәара, сабиц, – иҳәеит, иара иҭәыз аҟара игәы ааӡан.

– Иҳамазар иаушьахәхымыз, аха Хабжькәыт иуама? – лҳәеит иԥҳәысгьы, лгәы азхьаауа.

– Шьоукы рҵьынцә тәыс иҟаимԥеи, иаргьы саргьханда, аҳҭабаажә! Уи зықәнагоз сара сакәгәышьан. Акы аԥагалатәуп, – иҳәан, дааҿарҳасит.

Аԥәажәара иааҟәыԥит. Аԥх лашьца ҟәызгаӡа ирхатәан. Акыраамҭа уи адгьылҽыҭ Каҷбеи ила ихгылан. Аха игәҭыха иԥҳәыс ианлеиҳәа, ихәыцырҭа аазмаҷхеит. Ашьшьыҳәа дшыҿарҳасуаз ацәа, ицәызны иҟаз, дынҭанагалт. Аԥх ԥхыбжьон иаҩсхьан.

Дынхьаԥшт ахәыштаарахьы. Икәеикәеиуа ахәа кәицк ыларшәын. Даагылан, ахәыштаара днадтәалт. Иҭаҭыныжәга ныҽҳәишьын, акәиц нахаиршәт, нас инацәхыԥ ду нахаирԥәԥәан, апақ-апаққәа днахеит. Амца анакы, акәиц ахәыштаарахьы инахиршәан, днеины иҭаҭын дахо днышьҭалт, аха ихәыцырҭа шимаз иман.

Ажәа лыԥшаахқәа

«Аԥсуа литература ахыԥхырҭа ҳаналацәажәо, Дырмит Гәлиа инаишьҭархны изҕахә ҳҳәоит Самсон Ҷанба. Аҩыцьагьы рыхьӡқәа хҭәы нбанла аԥсуа литература аҭоурых ианылеит, шьаҭамырӡганы иҟалеит.

Изласгәалашәо ала, С.Ҷанба лаԥшыхаала дырԥылеит аҿар шәҟәыҩҩцәа – Леуарса Кәыԥниа, Шалуа Ԥәыцьба, Баграт Шьынқәба убас егьырҭгьы, урҭ знылаз арҿиаратә мҩа дақәныҳәеит...

Самсон Ҷанба ибзоураны раԥхьаӡа аусура салагеит Аԥсны ашәҟәыҩҩцәа Реидгылаҿы.

Исхамышҭуа, сгәы иҭнымԥәаауа исзынхеит Самсон Ҷанба иҟазшьа, ихаҿсахьа. Ахаара зқәыз ибла ҭбаақәа, ихы-иҿы гәыбзыҕ иргәылԥхон аҟәышра, агәыҭбааҭыцәра...»

Хәыхәыт БҨАЖӘБА

«Аԥсны еиԥш, анҭыԥгьы уи дыззымдыруаз иҟадаз. Самсон Ҷанба ихьӡи ижәлеи иԥсадгьыл ԥшӡа аламыс асимволқәа иреиуан. Убриала дырдыруан иԥсы ҭанаԥы, убриала егьаанхеит ихьӡ-иԥша аԥсуа жәлар рҭоурых аҿы».

Шьалуа ИНАЛ-ИԤА

«Аԥсуа прозеи адраматургиеи традициа рымаӡамкәа, ус уаҩы иҳәар ҟалозар, «адәыхтыра» ианықәиаауаз аамҭазоуп Самсон Ҷанба аҩра напы анаиркы. Аҭоурых аҿы ишыҟало еиԥш, традициа дук, мамзаргьы зынӡа традициа змаӡамкәа зхы ыԥызхуа алитература раԥхьаӡатәи аҩымҭақәа шамахамзар ирнымԥшыр ҟалом ахьысҳареи асахьаркыратә ԥсыҽреи. Ус иҟамлеит Самсон Ҷанба аԥсуа литература ашьапы ианықәгылоз аамҭазы ицәырԥра – раԥхьатәи исахьаркыратә ҩымҭа инаркны аԥыхәтәанынӡа иаԥиԥаз зегьы инеибеиԥшны ирныԥшуеит ашәҟәыҩҩы иҟазара ҳаракы, аԥсҭазаара иаша еиҿызкааша ахҭыс хадақәа еидҳәаланы, аҩымҭа цәаҳәа ҟаԥшьԥас аԥхьаҩ илаԥш иааԥымшәо иагәылганы ргара, ауаҩытәыҩса иҩнуԥҟатәи идунеи инарԥауланы аԥхьаҩ иҿаԥхьа аарԥшра...

Уи иахьагьы ҳара ҳарԥаҩцәа, ҳаԥхьагылаҩцәа дыруаӡәкуп!»

Иван ҬАРБА

«Сара ажәеинраалақәа рыҩра саҟәыхны апроза ашҟа сҳьазырԥшыз ракәны исыԥхьаӡоит Самсон Ҷанба иповет «Сеидыҟи», иажәабжьқәа «Аҵьажә дуи», «Сабду ихәыштаара ахаҳәи».

...Неиҭакра амоуа аԥсуа жәа иақәлахоит акы – уамашәа иҵьоушьаратә, ижәлар ирцәажәашьаз уи ашәҟәыҩҩы ицәажәашьан. Реиҳа ажәа бзианы изҿоу, реиҳа аԥсшәа бзианы изҳәо Самсон Ҷанба иҩымҭа уизаԥхьар, аа, абас исҳәарц акәын исҭахыз, исзеиҿымкаа ит акәымзар иҳәоит. Убасҟак аӡыхь еиԥш ицҟьоуп ихшыҩԥак, ахш еиԥш иразоуп уи иажәа. Абарҭқәа рзыҳәаноуп рԥеицәа дуқәа рыгәҭа дыргыланы ихьӡ зырҳәо иажәеи иуси зызкыз ижәлар гәакьа».

Алықьса ЦЬЕНИА

«Иҟан ҵьоукы, рыԥсы ҭан, адәы иқәын, ихабыхацуа акы иаҿын, аха рышьҭамҭак аанымхаӡакәа иниаӡаант, ԥәҩаншьапыкгьы ҵьара ирзаламырсӡакәа.

С.Ҷанба аԥсуа литература ашьаҭаркцәа дыруаӡәкын. «Амҳаҵьыр» ала уи ишьҭеиԥеит аԥсуа драматургиа ауасхыр. Анырра ду риҭеит ишьҭанеиуаз ашәҟәыҩҩцәа.

Аԥсуа ажәа иманшәаланы знапаҿы иааиуаз шәҟәыҩҩын иара. Иажәа аиааиреи ақәԥареи ирсимволны иҟазаашт аԥсуа жәлар рыԥсҭазаараҿы».

Гьаргь ГУБЛИА

Аҧсшәа зырбеио

Ажәар ҿыц

Алиса Гәажәыҧҳа

Ззанааҭ иазҟазоу, аҧышәа ду змоу, еицырдырра аҳақьым, Аҧсны Афырхаҵа, ақырҭуа-аҧсуа еибашьраан аҧсадгьыл ахьчаҩцәа аӡәырҩы рыҧсы иаҧшәамахаз, аҧсҭазаара иаззырхынҳәыз еиқәзырхаз Аполлон (Даур) Алмасхан-иҧа Гәыргәлиа еиқәиршәаз, аҧсышәала ирцәажәаз, 20 нызқь инарзынаҧшуа ажәақәеи, ажәеицааиракәеи еидызкыло, ҩ-томкны иҟоу «Аурыс-алатын-аҧсуа медицинатә терминқәа ржәар» аӡыргара мҩаҧган Д.Гәлиа ихьӡ зху Аҧсуаҭҵааратә институт аҟны.

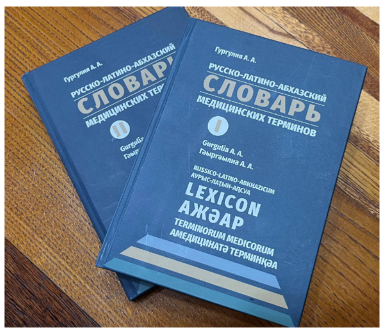

Уи аартуа, Аҧсуаҭҵааратә институт аиҳабы Арда Ашәба иқәгылараҿы иазгәеиҭеит Аҧсуаҭҵааратә институт аусзуҩцәа ажәлар рдоуҳа аҭоурых, акультура, аҭҵаара шеишықәсала ишаҿыз, ишаҿу. «Хаҭала, ажәаркәа ҳарзааҭгылозар аҵарауаа иҭрыжьхьеит еиуеиҧшым ажәаркәа, хыҧхьаӡарала 15-20 иреиҵамкәан. Аха, ҷыдала, иахьа уажәраанӡа амедицина иазкны маҷ-саҷқәак ракәымзар, инхарҭәааны, иааидкыланы амедицинатә жәар ҳамамызт. Даара ихҭыс дууп, амедицинатә терминқәа ржәар аҧсышәала аҭыжьра аиҿкаара. Уи аҧсуа доуҳа, аҭҵаарадырразы «хәызмам ҳамҭоуп, баҟоуп», – иҳәеит аҵарауаҩ.

Арда Ашәба иқәгылараҿы инарҭбааны дазааҭгылеит ашәҟәы автор даара ахӡыргара зцәаҩам, еиқәтәа-еиқәгыла ззырҳәо, аҧсуа ҭаацәара иалҵыз аӡә шиакәу. Асеиҧш иҿырҧшыгаз аҭаацәара иалҵыз ауаҩы даҽакалагьы ихымҩаҧгашьа шзыҟамлоз. «Аполлон иашьцәа ҩыцьеи, хәҩык иаҳәшьцәеи, иара дналаҵаны 8-ҩык ирызҳаит аӡә иаҵкыс еаӡә деиӷьны, ҵарадырралеи аҧсуаҵас ахымҩаҧгашьеи рыла аӡәы иҵамхо. Изаамҭанымкәан зыҧсҭазаара ҿахҵәаз, аҧоет, ауаҩ қьиа, ҳҩыза, аҵарауаҩ, Аполлон иашьа Борис Гыргәлиа игәалашәара лаша еснагь иҳацуп уи дыздыруаз, аус ицызуаз зегьы.

Аҧсадгьыл ахьчара анаҭахгьы, Гәыргәлиаа рабшьҭра зегьы рхы иамеигӡакәан аҕа иҿагылаз, ахаҵара аазырҧшыз иреиуоуп иҳәеит аҧсадгьыл аиқәырхара зхы ахҭнызҵаз Борис Гәыргәлиа иҧа, Аҧсны Афыраҵа Абзагә Гәыргәлиа иӡбахә дазааҭгыло.

Иажәа хыркәшо иазгәеиҭеит, 15 шықәса инарзынаҧшуа амедицинатә терминқәа ржәар аиқәыршәара дшаҿыз автор.

– Ажәар аиқәыршәара, аҭыжьра, унадыххыланы иҟауҵо акы акәым, ус имариам. Иара ажәаркәагьы зегь еиҧшым, иҟоуп иҭшәоу, ақыҭанхамҩа, аҧсабара, аҭиаақәа уҳәа ахырхарҭақәа ирызку. Аха, хаҭала, амедицинатә терминқәа ржәар еиқәуршәарц азы зегь раҧхьа инаргыланы уҳақьымзароуп, анаҩс, уи злашьақәгылоу алатыни аурыс бызшәеи рдырра инаҷыданы аҧсшәа бзианы иудыруазароуп, еиҭоуго, аҧсышәала иурцәажәо ажәақәа, атерминқәа убызшәа иахьынӡашьҭнахуа удырыртә еиҧш.

«Еицырдырруа, аҧышәа змоу аҳақьым Аполлон Гәыргәлиа Аҳәынҭқарратә бызшәа амч шамоу, уи ала иузымҳәо акгьы шыҟам, ишбеиоу аирҧшит. Аиашазы, узҿыҧшуа, узхыҧшыло ак имамкәа, шықәсы рацәалатәи иҵьабаа иабзоураны ари ажәар амедицинатә ҵара змоу, уи аусзуҩцәа инарҷыдангьы аҵарауаа, астудентцәа уҳәа агәаҳәара змоу зегьы рхатәы бызшәала ахархәара арҭартә аҭагылазаашьа бзиа рнаҭоит», – иҳәеит афилологиатә ҭҵааадырракәа рдоктор, академик Валери Кәарҷиа.

Апоет, ажурнал «Аҧсны аҟазара» аредактор хада Геннади Аламиа иқәгылараҿы инаҵшьны дырзааҭгылеит даара ибзианы иидырруа, изааигәоу ашәҟәы автор Аполлон Гәыргәлиа дызлыҵыз аҭаацәа. «Сара насыҧ змоу уаҩны схы сыҧхьаӡоит, схәыҷаахыс тәарҭас-гыларҭас, мҩахыҵырҭас иахьсымаз, ари аҭаацәара иааигәаны издырыртә аҭагылазаашьа ахьсоуз», – иҳәеит уи.

Хаҭала, аибашьра аамҭазтәи Аполлон Гәыргәлиа идҳәалаз ахҭысқәа акымкәан-ҩбамкәан дырзааҭгылеит Зураб Амқәаб.

«Аибашьраан Аполлон ҳақьымҧҟаҩыс мацара акәымызт аус шиуаз, уи аҳақьым аҧҟаҩы иҵанамкуаз ахырхарҭақәа рылагьы ауаа ихәшәтәуан, еиқәирхон, ацхыраара риҭон. Хаҭала, сара аӡәырҩы срыниеит, Даур иҧиҟаз, «инапы зхьысыз!» шырҳәо еиҧш, ршьамхы рыҵҧрааура, аиҭашьақәыргыларазы иазыҧҵәоу аамҭа аиаанӡа, зшьапы иқәгылоз, зҩызцәа аибашьцәа рахь ихынҳәуаз.

Уи зыҧсы еиқәирхаз рахьтә, раҧхьатәи аҵәца, аныҳәаҿа Даур изы ишьҭызхуа аҭаацәаракәагьы шыҟоу здыруеит», – иҳәеит знапы бзиоу аҳақьым изанааҭтә уалҧшьа анагӡаразы иҵьабаа шырацәоу азгәаҭо.

Амедицинатә терминқәа ржәар аҭыҵра хҭыс дуны, ныҳәаны изҧхьаӡоз, уи аҧхьажәагьы зҩыз, ааигәа изаамҭанымкәан зыҧсҭазаара иалҵыз апоет, академик Владимир Занҭариа ари ажәар дазгәдуны иихәаз ажәақәа лгәаларшәо лықәгылара хацлыркит афилологиатә ҭҵарадырракәа рдоктор, академик Лили Ҳагҧҳа. Анаҩс, ажәар дазааҭгылеит: «Иҿыцу ашьақәгылашьа змоу ажәақәа рацәаны иуҧылоит, даҽакала иҳәандаз, иҧсахындаз ҳәа ззуҳәо акык-ҩбак шыҟоугьы. Аха ари ҭҵаарадырратә усумҭам аҟнытә, ихадаратәны хшыҩзышьҭра зҭатәу, ахархәара зуҭаша ажәақәеи, ужәлар злахәыцуа абызшәалеи иахьыҟаҵоу ауп. Уи аҧсуа бызшәа аҿиаразы акыр аҵанакуеит».

Шамахамзар, ашәҟәы аӡыргараҿы иқәгылоз зегьы ажәар аҭыҵра акыр шаҵанакуа маҵара аҟны иаангыломызт, иазааҭгылон Аполлон ихаҭара, иҧсҭазаара, ихатә ҭаацәара.

Уи дзаҩымсит Аҧсны аҭҵаарадырракәа Ракадемиа апрезидент, академик Зураб Цьаҧуа.

«Аҧсшәа, Аҧсуара аҳра ахьауа, аҧсшәа адоуҳа ахьыҟоу, иахьыӷәӷәоу ҭаацәароуп Аполлон дызлыҵыз аҭаацәара. Уи аибашьраҿы аҧсҭазаараҿы дышфырхаҵоу еиҧш, афилологиатә ҭҵаарадырраҿгьы дфырхаҵоуп, дҵарауаҩуп ҳәа дсыҧхьаӡоит хәызмам амедицинатә терминқәа ржәар аиқәыршәара ахьилшаз азы» – иҳәеит уи.

Аҟазараҭҵааҩ Сурам Сақаниа иқәгылараҿы инаҵшьны иазгәеиҭеит, аибашьраан аҳақьым ауаа злеихәышәтәуаз маругалагьы дшеиқәшәамыз, аха иҧышәеи изанааҭтә зыҟаҵара бзиеи рыла ауаа дышрыхәоз, аҭагылазаашьа уадаҩ алҵшьа дшақәшәоз. Уи иажәақәа рыла, амҿы злаҧырҟо ахәархь ала ахәра змаз ауаҩы иеиқәырхаразы ишьапы аҧҟара аниқәшәозгьы ҟалалон .

«Саргьы Аполлон иакәымзар, снапы смыхәо, «схы аххәа сзалымшьуа сынхон», уи ибзоурала снапы еиқәхеит, иҭабуп ҳәа иасҳәоит усҟангьы уажәгьы», – иҳәан игәалашәаз даҽа хҭыск аиҭаҳәарахь диасит.

– Аибашьраҿы атҟәа дҳамаины ҳшаауаз, ахәра ӷәӷәа иоуит. Аха, дҳаӷоуп ҳәа дахәамҧшыкәан, аҳақьым иуалҧшьа ишаҵанакуа ала дныҟәеит Аполлон. Уи ибзоурала, даанхоит, дыбзахоит ҳәа ҳазқәымгәыӷуаз ҳаӷа деиқәхеит. Ҳаибашьцәа данрыҭнырҧсахла, аҧсуаа иаагаз Аиааирала аибашьра анеилга ашьҭахь, астатиа иҩит уи ақырҭуа, аҧсуа ҳақьым дшеиқәирхаз ала. Ари ахымҩаҧгашьа агәыҳалалра ауп иаҳәо. Ирацәаҩуп ажәари уи автори рыбзырӡы ҳәо аӡыргараҿы иқәгылаз аҵарауаа, аҧоетцәа, Аполлон Гәыргәлиа иааигәаны дыздыруаз иҩызцәа: ауаажәларратә усзуҩ Виачеслав Цыгәба, Аҧсны Афырхаҵа Аслан Кобахиа, академик Валентин Кәаӷәаниа, Аҧсны абыргцәа Рхеилак ахантәаҩы Аполлон Думаа, ажурналист Екатерина Бебиаҧҳа уҳәа убас егьырҭгьы.

Амедицинатә терминқәа ржәар редакторс дамоуп ааигәа зыҧсҭазаара иалҵыз аҵарауаҩ, абиологиатә ҭҵаарадырракәа ркандидат Пиотр Кәыҵниа.

Аӡыргара ахыркәшамҭаз уахь имҩахыҵызи ажәа ҧхақәа зҳәази зегьы иҭабуп ҳәа рарҳәеит ашәҟәы автор Аполлони уи иашьа Игори Гәыргәлиаа.

Ашәҟәы аҭыжьразы афинанстә цхыраара ҟаиҵеит Алхас Аргәын.

Ҳхақәиҭра иахәҭакуп

Наира Сабекиа

Абас рзуҳәар алшоит ҳаешьаратә жәларқәа аҟабарда хылҵшьҭрақәа рҵеицәа иашақәа Афырхацәа.

Ақырҭуа мпыҵахалаҩ, шьаҭанкыла аҧсуа милаҭ ҳанихырц деиқәныхдан ҳақәлаз ҳашьцәа, адыгақәа, аҟабардақәа, ачерқьесцәа шьхала, ҳашҟа рҿаархеит. Иаауан урҭ рхы-рыҧсы иамеигӡакәа, иаауан аешьара ҳзырурц, рыжәҩахыр ҳадырҵарц, избанзар ирбон ҳажәлар маҷ риашара, ирныруан аидгылара ада даҽа мчык ҳшеиқәнамырхоз ҳарҭ, Кавказ ажәлар маҷқәа.

Убас иааз, аибашьра аҧхьатәи амшқәа инадыркны иҳацгылаз иреиуоуп аҟабарда ҷкәын Анзор Мухамед-иҧа Шарданов ихҩы-еишьцәа Заур, Илиас, Ҭемыр Шардановаа.

Иахьа лымкаала ҳазааҭгылоит Аҧсны Афырхаҵа Анзор Шарданов иеибашьратә мҩа. Уи аҭҵааразы иҳацхрааит Аҧсны Атәылахьчара Аминистрра архивтә материалқәа. Иҳақуп уи ҳажәлар, еиҵагыло ҳҿар ирызнаҳгалар. Аҟабарда ҷкәын Анзор Шарданов даниз амш ауп ииун мза 10,1967 шықәса. Иара дыруаӡәкуп раҧхьаӡа Аҧсныҟа зхатәгәаҧхарала аибашьра иааз Кавказ аҵеицәа иашақәа. Иҟамызт жәыларак иара дызлахәымыз. Ақырҭуа қәылаҩ иҿаҧхьа раҧхьатәи ҳаибашьратә иааиргьы ихәҭаа ду алан. Гагра аҭарцәраҿы Анзор Шарданов иааирҧшит Афырхаҵара. Иара дызлаз аҧсуа рота рҿаҧхьа иқәгылан атрасса хада аҭарцәра. Усҟан ҳаибашьцәа аӷа иҵәыргеит БМП-қәа ааба, агаубицақәа – ҩба, ирацәаҩны иҭадырхеит ҳаӷацәа. Анзор дшеибашьуаз Ҧсоунӡа днаӡеит, абраҟагьы иоуит аконтузиа, аха аҽыхәшәтәра дашьҭамлакәа еиҭах аибашьцәа днарылагылеит. Иара ицеибашьуаз иазгәарҭон, агәымшәара ду шаирҧшуаз. Гагра анҭадырцәуаз иҟама ҭӷәыцәаа атанк даҿалеит. Убри ашьҭахь ауп легендаҵас ихәаҧшуа ианалагаз, ахьӡ ҷыда «Рембо» ҳәа анихьӡхалазгьы.

Ҟабардатәи агәыҧ дрыцны Мрагыларатәи афронт ахь дцеит. Декабр 26, 1992 шықәса, ҳаӷа ажәылара ду аҧшьигеит Мрагыларатәи ахырхарҭаҿы. Убасҟан ҩымштәи аидыслара ӷәӷәа аан ҳаӷацәа ирцәыргеит атанкқәа – хҧа, БМП-1, иҧжәан аӷа итанкқәа рахьтә акы, БМП –акы. Уаҟа ихәҭаа ду алан агәымшәа Анзоргьы.

Март мзазы Анзор Шарданов Гәдоуҭаҟа дхынҳәуеит. Март 16 рзы ихы алаирхәуеит Аҟәа ахақәиҭтәразы еиҿкааз, илҵшәадахаз марттәи ажәылара.

Амш бааҧс, ихыш-хыҵәо илеиуаз Гәымсҭа ирны аӷа иҿагылаз ҳаибашьцәа амч ду рыҧгылан. Иҭархан 222-ҩык ҳаҷкәынцәа, ирацәаҩуп иҳәны цхыраарада ишьабаз, иҭҟәаны иргаз. Абри ажәылараҿ март 18-19 рзын Анзор Шарданов иҧсҭазаара ашәарҭа иҭаргыло, ҳаӷацәа шиххысуаз аибашьратә дәы ималигеит 25-ҩык иҭахаз рыҧсыбаҩ. Сгәанала, ари еиҳау афырхаҵара ыҟам.

Марттәи ажәылара ашьҭахь еиҿкаан аҧшыхәратә-диверсиатә гәыҧ М.Шоров напхгаҩыс дызмаз, убри далалоит Анзор Шардановгьы. Ари агәыҧ акырӡа алнаршеит аҧхынтәи ииуль 3 рзтәи ажәылараан. А.Шарданов, имаҷымкәа ахәрақәеи аконтузиеи шимазгьы, аибашьра адәы аанижьуамызт, далахәын Аҟәа Аиҳабыра Рыҩны аныргоз. Днаӡеит еибашьрала – иҩызцәа драҧхьагылан Егрынӡагьы. Аха рыцхарас иҟалаз уи дахьымӡеит Аҧсны иазааигаз ахақәиҭра лаша алагәырӷьара, дҭахеит машәырла октиабр 13, 1993 шықәсазы.

Данҭаха ашьҭахь Аҧсны Ахада иқәҵарала 1995 шықәсазы ихҵоуп Аҧсны Афырхаҵа ҳәа ахьӡ ҳаракы. Хашҭра рықәымзааит ҳхақәиҭра аагараз зхы-зыҧсы иамеигӡаз ҳашьцәа гәымшәақәа.

Еиҿкаан афотоцәыргақәҵа

Аҧсны еснагь иазгәарҭоит Урыстәыла Амш ныҳәа. Сынтәа уи иазкны зегьынцьара имҩаҧысуаз аусмҩаҧгатәқәа инарҷыданы Аҟәа Амҳаҵьыркәа рыҧшаҳәа, Аҧсуа ҳәынҭқарратә драматә театр аҿаҧхьа еиҿкаан афотоцәыргақәҵа.

Аусмҩаҧгатә аиҿкаара рыбзоуроуп «Россотрудничество» ахаҭарнакреи Адунеизегьтәи аҿар рфестиваль адирекциеи. Ҷыдала уи иалахәын Аҧсны иҟоу Россотрудничество анапхгаҩи, Адунеизегьтәи аҿар рфестиваль адирекциа Аҧсны аҳәынҭқарраҿы ахаҭарнакра анапхгаҩы Вадим Банникови Иулиа Красцоваи. Урҭ аныҳәа ахаҭыраз ацәыргақәҵа иаҭаауаз ирзыршеит Урыстәыла абираҟ ацахақәа. Хәыҷгьы-дугьы ирнубаалон агәалаҟазаара бзиа.

Урыстәыла аҭыҧ ҧшӡаракәа зныҧшуа аҭыхымҭақәа аҭааҩцәа зҿлымҳара ҳаракыла иахәаҧшуан. Ара иҟан Урыстәыла ирдыруа ауаа рфотоҭыхымҭақәа; урҭ иреиуоуп: Виачеслав Заметниа, Витали Дубов, Игор Метельски, Денис Будков, Иван Боровиков, уҳәа егьырҭгьы.

Аҧсабара аҧшӡара ала Аҧсны иқәынхо ҳаршанхара ус имариам, избанзар уи ҳхәыҷаахыс ҳазгәылоу беиароуп. Сара ҷыдала иалыскааит Сергеи Горшков ифотоҭыхымҭақәа, уи ианырҧшуп ибыбышӡа сыла ихыбу аҧсабара.

Анцәа иҳәааит ҳаиҩызара, ҳаиҭанеиаира абасеиҧш иҵкьаны.

Ҳәара аҭахым ари аҩыза аусмҩаҧгатәқәа ҳаимадара шарӷәӷәо, аҿар шеизааигәанатәуазы.

Ргәааанагарақәа еибырҳәеит

Астол гьежь

Рашәарамза 11 рзы Аҧснытәи аҳәынҭқарратә университет аҟны имҩаҧысит агеополитикатә процессқәа ирызкыз астол гьежь.

«Аахыҵ Кавкази Амшынеиқәатә макрорегиони рҟны Агеополитикатә процессқәа: аҭоурыхи иахьатәи аамҭеи» атемала имҩаҧысуаз астол гьежь рхы аладырхәит аҳәынҭқарратә усбарҭақәа рхаҭарнакцәа, Жәлар Реизара адепутатцәа, аҭҵаарадырратәи аексперттәи еилазаара, ауаажәларратә еиҿкаарақәа рхаҭарнакцәа, иара убас 7-тәи Урыстәылатәи арратә база аррамаҵзурауаа.

Адәныҟатәи аусқәа рминистр Олег Барцыц иажәахә уажәтәи жәларбжьаратәии арегионалтәии ҭагылазаашьа иазкын, уи иазгәеиҭеит аглобалтә геополитикатә процессқәа арегион аҿы анырра ҵәҵәа шыҟарҵо ҳәа аанацҳауеит Аҧсны аҩныҵҟатәи аусқәа рминистрра апресс-маҵзура. Чыдала дырзааҭгылеит Кавказнҭыҵ ашәарҭадареи аҭышәынтәалареи рзы Жәларбжьаратәи аиҿцәажәаракәа, Қырҭтәыла апозициа акритика азиуит. Барцыц инаҵшьны иазгәеиҭеит Аҧсни Қырҭтәылеи рыбжьара амч ахамырхәаразы зинла ишьақәырҕәҕәоу аиқәшаҳаҭра анапаҵаҩра шхымҧадатәиу, иара убас узықәгәыҕша жәларбжьаратәи ашәарҭадаратә хәдыҟәҵара шаҧҵатәу. Аминистр иара убасгьы иҳәеит Урыстәыла стратегиатә дгылаҩык аҳасабала иааннакыло аҭыҧ хада, уи аус ацура ишаҭанакуа хыҧхьаӡара рацәала ахырхарҭақәа: адәныҟатәи аполитика амҩақәҵара, ашәарҭадара аиҿкаара, асоциал-економикатә ҿиара, агуманитартә усеицура, аҭҵареи, агәабзиарахьчареи, акультуратәи еимадаракәа.

Олег Барцыц далацәажәеит Шьамтәылеи, Венесуелеи, Никарагуеи Аҧсни реизыҟазаашьақәа рырҕәҕәаразы аминистрра имҩаҧнаго аҽеазышәаракәа рҭәы, иара убас Алада-Мрагыларатәи Азиеи Африкеи реимадаракәа рырҭбаара атәы. Астол гьежь алахәылацәа алацәажәеит аҭҵаарадырра-аналитикатә усеицура арҿиара. Жәларбжьаратәи аизыҟазаашьақәеи, арегионалтә шәарҭадареи, ҳаамҭазтәи агеополитикатә тенденциақәеи рызҵаарақәа рзы ргәаанагарақәа еибырҳәеит.

Иқәыргылоуп аусумҭақәа

Цәыббра мзазы ирылаҳәахоит

Аҧсны аҭҵаарадырракәа ракадемиаҿы имҩаҧысит Гь. А. Ӡиӡариа ихьӡ зху аҭҵаарадырразы Аҧсны Аҳәынҭқарратә премиа Акомиссиа аилатәара.

Аҭҵаарадырразы Гь. А. Ӡиӡариа ихьӡ зху Аҳәынҭқарратә премиа хышықәса рахь зны иранаршьоит агуманитартәи аҧсабаратәи ҭҵаарадырракәа рҿы иалкаахаз, ауаажәларратә зхаҵара ҭбаа зауз, Аҧсны Аҳәынҭқарра аҭҵаарадырра арҿиараҿы лагала дуны иҟалаз аусумҭақәа.

Гь. А. Ӡиӡариа ихьӡ зху Аҧсны Аҳәынҭқарратә премиазы Акомиссиа апремиа аиуразы аконкурс шаарту рыланаҳәеит жәабран мзазы, аусмуҭақәа рыдыркылон рашәарамза 1-нӡа. Аҳәынҭқарратә премиа аиуразы иқәыргылазарц рылшоит: хаҭалатәи авторцәа рмонографиатә усумҭақәеи аколлективтә монографиақәеи; анаукатә комментарикәеи иҷыдоу аҭҵаарадырратә хҳәаа зцу ҿырҳәалатәии ҩыралатәии ахыҵхырҭақәеи академиатә жәаркәеи ифундаменталтәу томрацәалатәи аҭыжьымҭақәа; иреиҳау аҵараиурҭақәа рзы иоригиналтәу, авторцәа рхаҭақәа рҭеориатәи рексперименталтәи ҭҵаарақәа шьаҭас измоу арҵага шәҟәқәа. Аҳәынҭқарратә премиазы иқәыргылазар ҟалоит аҵыхәтәантәи хышықәса (2023–2025 шш.) рыҩнуҵаҟа акьыҧхь збахьоу аусумҭақәа. Аусумҭақәа рықәыргылара азин рыман аҳәынҭқарратә аҭҵаарадырратә усбарҭақәеи аиҳабыратә ҵараиурҭақәеи рколлективқәа. Аилатәараҿы Акомиссиа алахәылацәа иҵәыргаз аусумҭақәа аконкурс ахь рыдкылараз рыбжьы рҭиит. Д. И. Гәлиа ихьӡ зху Аҧснытәи агуманитартә ҭҵаарақәа ринститут апремиа аиуразы иқәнаргылеит Валери Бигәаа имонография «Аҧсуа традициатә динхаҵара», Аҧснытәи аҳәынҭқарратә университет – Зураб Џьапуа имонографиатә ҭҵааамҭа «Нарҭаа ирыхҳәааау аҧсуа епос», Аҟәатәи афизика-техникатә институт – авторцәа ргәыҧ (Едуард Кимкетов Анатоли Марколиа) рмонография «Аҧсны аҩныҵҟа ахалашьақәыргыларатә фымцатә хыҵхырҭақәа рхархәара аҧеиҧшқәа». Аконкурс аихшьаалакәа цәыббрамзазы ирылаҳәахоит.

Деихеит иаразнакы

Иҧсы даҧшәымахеит

19 шықәса зхыҵуа арҧыс Гәдоуҭа иӡааҟәрылоз ахаҵа деиқәирхеит.

Абри атәы Феисбук лдаҟьаҿы еиҭалҳәеит ари ахҭыс иақәшәаз. Ӡҭаацәа зманы Гәдоуҭа зыҧсы зшьоз ахаҵа агаҿа акыр инацәыхараны арыцҳара дақәшәеит. Иҧшәмаҧҳәыс лхаҵа ихала амшын дшазымиааиуаз ангәалҭа ацхырааразы зыҧсы зшьоз ауаа дрыҧхьеит. Иаразнакы уи ааҧхьара акәҿиҭит 19 шықәса зхыҵуа Мурман Наҟәоҧиа. Ашәарҭара дазымхәыцкәа, арҧыс амшын ахь деихеит, иӡааҟәрылоз ауаҩы деикәирхарц. Згәы меиҭаҧаз арҧыс ихымҩаҧгашьа иабзоураны, ахаҵа еикәырхара алыршахеит.

«Заб дызцәыӡыр ҳәа ишәаны иҵәыуоз ахәыҷқәеи аҧҳәыси, аикәырхара ашьҭахь раб иҧылара сгәалашәарҿы акраамҭа иаанхоит. Атәыла афырхацәа адыруазааит! Ари аҷкәын Мурман Наҟәоҧиа ихьӡуп. Сара сазгәдууп ҳҭәылаҿы ас еиҧш иҟоу аҿар ахьрызҳауа!»- ҳәа лыҩуеит уи иахҭыгәлаз. Арҧыс иааирҧшыз агәымшәаразы апатуқәҵареи азхаҵареи дрыҧсоуп. Уи иҟаиҵаз даҽеазныкгьы иаанарҧшуеит Аҧсны абиҧара бзиа шеизҳауа.

Аҧшьгамҭа бзиа

Еиҭашьақәыргылоуп абаҟа

Рашәарамза 13 рзы Аҟәа, Ареспубликатә уаажәларратә еиҿкаара «Абхазпоиски», «Ҧсра зқәым аполк» аҭыҧантәи аҟәша ахаҭарнакцәеи амаиор Иван Аршава иҳаҭгәын дрыцҟьеит 9-тәи ашьхахысратә дивизиа 121-тәи ашьхахысратә полк акомандир, амаиор Иван Иван-иҧа Аршава анышә дамадоуп Алашарбага аҳаблаҿы.

Аҧшьгамҭа адгылара анаҭеит Аҟәа ақалакь ахадара, урҭ аҧсыжырҭа хыркаат. Уаанӡа, Урыстәылатәи 7-тәи арратә база аррамаҵзурауааи дареи агәамсам ықәыргахьан.

Донбасс ииз афырхаҵа Иван Аршава, Кавказ ахьчаразы ақәҧараҿы, ихадоу ароль наигӡеит. Нанҳәамза 27, 1942 ш. азы иполк Гәандреи Клычи рӡиасқәа реилаларҭаҿы 46-тәи ар 394-тәи асовет хысратә дивизиа акомандатә штаб ахь икылсыз, 1-тәи ашьхатә дивизиа «Едельвеис» аилазаара ахьтә ажәыларатә гәыҧ ҭанархеит. Анаҩс, цәыббрамза 3, 1942 ш. азы Аршава имҩаҧигеит аконтржәылара, уи иабзоураны аҕа Клыч аӡиас акаршәра аҟынтәи дыҟәцан, Амшын Еиқәа аҧшаҳәаахьы аҵәырҵра уаҳа илымшартә. Аха, анаҩс Аршава иҵаҧжәаз аминомиоттә рҭҟәацга иахҟьаны дҭахеит.

Нанҳәамза 27 рзтәи ахҭысқәа аҵак ду рыман И. Аршова напхгара зиҭоз ар, уи рықәымҿиар, анемеццәа Аҟәаҟа амҩа рзаатыр алшон. 121-тәи аполки егьырҭ архәҭақәеи реибашьцәа рымчала аҕа иуснагӡа еиҧырҟьан. Амаиор Иван Аршава ифырхаҵаразы данҭаха ашьҭахь ианашьан Ленин иорден.

Афымцамч ахархәаразы

Изеиҧшу лкаақәак

2025 шықәсазы Егрытәи афымцатә станциа аусура аҟынтәи 43% афымцалашара Аҧсны иаиуит. Афымцамч аихшара шьаҭас иамоуп 1992 – 1993 шш. Аҧсны Жәлар Рҿьынцьтәылатә еибашьра анеилга ашьҭахь ирыбжьарҵаз аиқәшаҳаҭра, аха уи уажәгьы аофициалтә ҟазшьа амам.

Ари аиқәшаҳаҭра инақәыршәаны Егрытәи афымцатә станциа иаанашьҭуа афымцамч 40% Аҧсны иаиуеит, 60 % — Қырҭтәыла. Ҵыҧх Егрытәи афымцатә станциеи, Афымцатә станциа аӡхыҽҽеи иааидкылаины 4,1 млрд кВт·с рҟынӡа афымцамч ҭрыжьит. Ари амҽхак аҟынтәи 1,6 млрд кВт·с рҟынӡа Аҧсны ахархәара аман. 2025 шықәсазы Аҧсны афымцамч азеиҧш хархәара иарҭәеит 2,48 млрд кВт·с. Урҭ рахьынтә 720 млн кВт·с Урыстәылантәи иаашьҭыз афымцамч, егьи Егрытәи афымцатә станциеи Аҟәатәи афымцатә станциеи рҟынтәи (105 млн кВт·с).

Аҵыхәтәантәи ахәышықәса рыстатистика излаҳнарбо ала, Аҧсны афымцамч ахархәара иреиҳаӡоу амҽхак азгәаҭан 2022 шықәсазы, усҟан 3 млрд кВт·с еиҳахеит. Арҭ ахәышықәса рыҩнуҵҟа Аҧсны афымцамч анаҩстәи ахархәара аман: 2025 шықәсазы— 2,48 млрд кВт·с 2024 шықәсазы — 2,55 млрд кВт·с 2023 шықәсазы — 2,70 млрд кВт·с 2022 шықәсазы — 3,02 млрд кВт·с 2021 шықәсазы — 2,95 млрд кВт·с

Ахәыҷбаҳча аиҭарҿыцра

Гәылрыҧшь аҳаблаҿы уаанӡатәи ахәыҷбаҳча ахыбра аиҭарҿыцра иаҿуп. Ахәыҷбаҳча уаанӡа Аботаникатә институт абаланс аҿы иҟан, анаҩс Гәылрыҧшь араион ахадара абаланс ахь ииаган.

Ахыбра аиҭарҿыцра аҭахын, Аҧсны Ахада Бадра Гәынба араион ахада Саид Ҳаразиеи Жәлар Реизара аиҳабы ихаҭыҧуаҩ Ашот Миносиани иҟарҵаз ажәалагала дадгылеит. Иахьазы ахыб ҧсахуп, аҧенџьыр ҿыцқәа ҿаҵоуп, ахәыҷбаҳча аҵакыра акәша-мыкәша хкааун. Иара убасгьы ауадақәа рыҩныҵҟатәи реиҩкаашьа иазку аусуракәа нагӡоуп, адашьмақәа ҭарҭәоуп, адәахьтәи аҭӡамцқәа ррыцқьара мҩаҧгоуп. Аиҭашьақәыргыларатә усуракәа анхыркәшахалак ашьҭахь ахәыҷбаҳча ахыбра ҩаҧхьа ахархәара аиуеит ҳәа аанацҳауеит Гәылрыҧшь араион ахадара апресс-маҵзура.

АПСНЫМЕДИА
Ареспубликатә ҳәынҭқарратә усҳәарҭа «Аҧснымедиа»

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

аҭел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҭыӡҭыҧ: Аҧсны, Аҟәа ақ, Ажәанба имҩа, 9

Аредактор хада
Ахра АНҚӘАБ

Агазеҭ адҵала иҩым астатиа ахә аредакциа иазшәаӡом. Агазеҭ ахә–20 мааҭ.